* * *

పట్టాభిరామా ప్రెస్, ఏలూరు
ఏప్రిల్ - 1945

* * *

Protima Books, Ellore.
'KOTTA LOKALU'

కొత్తలోకాలు 5

సుశీల 27

వీణ 35

పిల్లికానిపిల్ల 51

ఉత్తరం 62

మి గ తా వి

కాఫీ మానెయ్యడం
ఎక్కడికి కమలా ?
ఆఖరు కోరిక
సీతతో సినిమాకి

కొత్తలోకాలు

అతను మంచి పేరుప్రతిష్ఠలుగల డాక్టరు. హస్త లాఘవం మంచిదంటారు లోకులు. దేహదౌర్బల్యాలూ మానసికరుగ్మతలూ కుదర్చగల సమర్థుడు. వయసు37.

సాయింత్రం నాలుగున్నర గంటలవేళ.

విశాలమైనగదిలో మధ్యని పెద్దమేజాబల్లవుంటుంది. సొరుగుల వైపున డాక్టరుకుర్చీ. మేజాకి ఆవలితట్టున ఒకసోఫా, చెరోపక్కనా ఒక్కొక్కకుర్చీ. డాక్టరికి అందుబాటులో పెద్ద బుక్ షెల్ఫ్ ఎన్నోపుస్తకాలతో వుంటుంది. రామకృష్ణపరమహంస పటం డాక్టర్ కి ఎప్పుడూ ఎదురుగా కనిపిస్తూ వుంటుంది.

ఈ డాక్టరు టేబుల్ మీద స్టెతస్కోపుగానీ, ఇంజక్షన్ ట్యూబులుగానీ, హేండ్ బాగ్ గానీ, కాటన్ రోల్స్ గానీ కనిపించవు. యాష్ట్రే వుంటుంది. ఇంక్ స్టాండ్ లేదు. వెనకతట్టున రేడియో.

డాక్టర్ తెల్లటిపంచె బంగాళీకట్టు కట్టుకొని వుంటాడు. సిల్కులాల్చీ పొడుగాటిది వేసుకుంటాడు. కళ్లజోడు వుండదు. వంకులజుట్టుకాదు; నున్నటిక్రాపు

తెర ఎత్తేటప్పటికి తన కుర్చీలో కూచుని ఆనాటి పేపరు చదువుకుంటున్న డాక్టర్ కనిపిస్తాడు. అప్పుడే స్నానంచేసివచ్చి కూచున్నవాడిలా వుంటాడు.

క్షణకాలం పేపరు అటూ యిటూ తిరగేసి రేడియో వద్దకివెళ్ళి, ట్యూన్‌చేస్తాడు. కాసేపు అది విని, ఆ సంగీతం భరించలేక ఆపేస్తాడు. టేబుల్‌కి అమర్చబడివున్న ఎలక్ట్రిక్ కాలింగ్‌బెల్ నొక్కుతూ తిరిగి కుర్చీలో కూచుంటాడు. మోగినగంట శబ్దం.

నలభై ఏళ్ల నౌకరు వెంకన్న ప్రవేశం

వెంకన్న: ఏం బాబుగారూ!

డాక్టరు: ఒక కప్పుస్ట్రాంగు కాఫీ తీసుకురా... ఎక్కణుంచి? విశ్రలావు హోటల్నుంచి వద్దు; దామోదరయ్యారు దగ్గర్నుంచి తీసుకురా... గ్లాసుక్కు శుభ్రంగా కడిగి పోయించుకు రా... జల్దీ.

వెంకన్న కదలబోతూ వుండగా ఆనందమోహన్ ప్రవేశిస్తాడు. ఆనందమోహన్ వయసు 23. హనావా సూటు వేసుకుంటాడు. టై, హేటూ వుండవు. మొహంలోని దీనత్వాన్నీ, దిగులునీ ఖరీదుగల అతని సూటు దాచలేకపోతుంది. డాక్టర్‌కి ఎడమవైపున వున్న కుర్చీలో చతికిల బడతాడు.

డాక్టరు : (వెంకన్నని వుద్దేశించి) రెండు కప్పులు... ఒక గోల్డ్‌ఫ్లేక్ పాకెట్ కూడాను.

డాక్టర్ సొరుగులోనుంచి పర్సు తీసి ఒకరూపాయి నోటు వెంకన్నకి యిస్తాడు. వెంకన్న నిష్క్రమణ.

డాక్టరు : (వెంకన్న వెళ్ళిపోయినతర్వాత) త్వరగా రావాలి. అక్కడే నిద్రపోకు.

ఆనందమోహన్: నాకు కాఫీ ఎందుకు తెప్పిస్తున్నారు?-అక్కర్లేదు. ఏమీ తినాలనిగానీ, చెయ్యాలనిగాని ఆసక్తిలేదు.

డాక్టరు: నీలాటి యువకుల్ని ఎందరెందర్నో చూశాను. కాని, నాకెవరిమీదా కలగని అభిమానమూ అనురాగమూ నీ మీద కలుగుతున్నాయి. చూస్తున్నావా?—స్వతంత్రతవల్ల నీకింకా గోచరం కావటం లేదు!—మనుషులు ఎంతదుర్బలులో! అందులో డాక్టర్లు మరీ దుర్బలులు. రోగి లక్షణాల్ని బట్టి డాక్టరు ఎన్నో గ్రహించగలడు; కాని, గ్రహించిన వాటిలో రోగికి ఎన్ని చెప్పడానికి వీలవుతుంది?

ఆనందమోహన్: అయితే రోగికి అతని రోగం చెప్పరా?

డాక్టరు: రోగికి అతని రోగం చెప్పడం అనవసరం. ఆ రోగాన్ని మాన్పగలిగే మందివ్వాలి.

ఆనందమోహన్: మీ రోగాలగొడవ నాకెందుకు పోనిద్దురూ! జీవితానికి మెరుగు నివ్వగలిగే సానపెట్టిన వజ్రాన్ని పోగొట్టుకున్న నాకు మిగతా విషయాల జోలెందుకు? మాధవి లేని బతుకెందుకు?

డాక్టర్ పెదవులమీద చిరునవ్వు కనిపిస్తుంది. మోహన్ వీపుతట్టుతాడు. కాని, ఆ యువకుని ముఖ కవళికలో మార్పేమాత్రమూ తీసుకురాలేకపోతాడు.

డాక్టరు : నువ్వు ఈ గండం గడిచి గట్టెక్కితే మాధవిలాంటి పిల్లలు, మాధవిని మరిపించేపిల్లలు ఎందరు కనిపిస్తారో! మాధవిలోనే ఈ ప్రపంచమంతా వుందా?

ఆనందమోహన్ : నా ప్రపంచమంతా మాధవి లోనే!

డాక్టరు : నీది ప్రథమయవ్వనం. పొంగేపాలలో నీటిబొట్లు చల్లకపోతే అగ్నిలో పడతాయి.

ఆనందమోహన్ : ఆ పొంగులోని ఆరాటంవల్ల కలిగే వ్యథతో బాధపడటం కంటె పొర్లి అగ్నిలో ఆహుతి అయిపోవడమే తేలిక. నా పంచప్రాణాలూ మాధవి మీద పెట్టుకున్నాను. ఆమె నాది కాక పరులది అయిపోతోంది... అలాంటప్పుడు నేను బతకటం దేనికి?

నౌకరు వెంకన్న ఫ్లాస్కూ, రెండుకప్పులూ, సిగరెట్టుపాకెట్టూ తీసుకువస్తాడు. డాక్టర్ కప్పులనిండా కాఫీపోసి సిగరెట్టు అందిస్తాడు. పరధ్యానంతోవున్న ఆనందమోహన్‌కూడా సిగరెట్టు వెలిగిస్తాడు. ఇద్దరూ నిశ్శబ్దంగా కాఫీ తాగుతారు అంతసేపూ వారిద్దర్నీ పరకాయించి చూస్తూ నుంచున్న వెంకన్న కాఫీ కప్పులూ, ఫ్లాస్కూ తీసుకొని నిష్క్రమిస్తాడు.

ఆనందమోహన్ : డాక్టరుగారూ, మీరు నాకంటె బాగా చదువుకున్నారు. ఎక్కువ అనుభవం వుంది. ఎన్నో గ్రంథాలు చూశారు. చాలా దేశాలు తిరిగారు. ఎందరో ప్రముఖులతో పరిచయం వుంది. బతుక్కి అర్థం ఏమిటండీ!

డాక్టరు: (సీరియస్‌గా) నాకు మాత్రం ఏం తెలుసు?

ఆనందమోహన్ : తెలుసుననుకున్నాను.

డాక్టరు : పొరబడ్డావు, మోహన్. నాకు తెలిసినంత వరకూ చెప్తాను. బతుక్కి అర్థం మరణమని మాత్రం కాదు. ఏ అవమానంలోనూ, ఏ తృణీకారంలోనూ, ఏ తీవ్రనిస్పృహాలోనూ, ఏ అనివార్య అపజయంలోనూ, ఎవడయితే నిబ్బరంతో మరణాన్ని కోరుకోడో వాడే పురుషుడు. జీవితపురుషార్థం వానిదే!

ఆనందమోహన్ : డాక్టరుగారూ, మీరు సత్యాన్ని మరుగుపరుస్తున్నారు.

డాక్టరు : లేదు, ఆనంద్.

ఆనందమోహన్ : ఎన్నో విషయాలు నాకు నేను నిశ్చయించుకోగలను ఈవిషయంలో మాత్రం మీ సలహాతీసుకొని, ఆప్రకారం ఆచరిద్దామని నాకోరిక.

డాక్టరు : ఆదర్శాలూ, అభిప్రాయాలూ వొదిలేసి, యింతకీ ఏం జరిగిందో చెప్పు.

ఆనందమోహన్ : మాధవిని నేను ప్రేమించాను. నన్నూ మాధవి ప్రేమిస్తోందని చాలాకాలం దాకా—

యివ్వాళ మధ్యాహ్నం రెండుగంటల దాకా-అను కున్నాను. ఇప్పుడు కూడా మాధవి ప్రేమగురించి నేను, నిశ్చయంగా చెప్పలేను. నాకుఎక్కువ ఆస్తీ ఆదాయమూ లేవుకనక, మాధవి తండ్రికి ఆమెని డబ్బు దిట్టంగావున్న ఒక వెర్రిక్లీడర్కి యివ్వాలనివుంది.

డాక్టరు: భేష్! సమస్య అంటే ఎప్పుడూ అలాగే వుంటుంది. తండ్రులు కుమార్తెల యిష్టప్రకారం పెళ్ళిళ్ళు చేస్తే యిన్ని నాటకాలూ, సినిమాలూ, కథలూ ఎలా తయారవుతాయి! మాధవి ఏమంటుంది?

ఆనందమోహన్: 'మానాన్న చెప్పినది నిజమే! డబ్బులేకపోతేఎలా? మనమిద్దరమూ ఆదర్శ స్నేహితు లలా వుందాం. నేనాప్లీడర్నే పెళ్ళిచేసుకుంటాను!' అంది.

డాక్టరు: భలేప్రేమ, భాయీ. గొప్ప నెచ్చెలిని సంపాయించావ్!

ఆనందమోహన్: మీరు నవ్వించాలని వేళాకోళం చేస్తున్నారు. మాధవిలేని నా బతుకు గిలాబా చెయ్యని గోడలాటిది కదూ!

డాక్టరు: లేచి వచ్చెయ్యమనకపోయావూ? తండ్రి కొన్నాళ్ళు గాలితో పోరాడినా, చివరికి తిరిగి వచ్చే వాడు. మాధవికి నిన్ను పతిగా స్వీకరించేందుకు ధయిర్య మయినా వుండాలి,—నిజమైన ప్రేమ రూపాయిలకీ, చీరెలకీ, జడిపింపులకీ లొంగిపోదు. లేదా, నీకు ఆమెను మర్చిపోగలిగే చిత్తస్థయిర్యమయినా వుండాలి—

స్త్రీ తన ప్రేమధనాన్ని ఎంతైనా వొడ్డి కాపాడుకుంటుంది. ఈ రెండూ మినహా వేరు దారులు లేవు.

కాల్చిన సిగరెట్లు యాష్ట్రేలో పారేస్తారు యిద్దరూను.

ఆనందమోహన్ : మాధవి నిజంగా నన్ను ప్రేమించలేదా ?

డాక్టరు : నేను చెప్పను. అది నీకు అనుభవం కావలసిన విషయం. నేను చెప్పినా నువ్వు నమ్మలేవు.

ఆనందమోహన్ : నమ్ముతాను—చెప్పండి.

డాక్టరు : నీకు ఒక కథ చెప్తాను, విను. నీవయసులోనే నేను వున్నపుడు, నీకుమల్లేనే వెర్రిగా నేనూ ఒక పిల్లని ప్రేమించాను. నాకు వరస అయిన అమ్మాయి. కొద్దిగా దూరపుబంధువు. బి. ఎ. పాసై, మాస్కో పట్టుకున్న నెపోలియన్‌లా, ఫీలవుతున్న రోజులవి. హద్దూపద్దూ లేని వెర్రివ్యామోహమది. మంజరి ఎదురుగా లేనిదే అన్నం నయించేది కాదు; మంజరి కనిపించందే క్షణం గడిచేది కాదు; మంజరిమాటలకి మించిన మాధుర్యం మరెక్కడా వున్నట్లుతోచేది కాదు గడియారపుముల్లు గిరున తిరిగేది; సూర్యుడు చూస్తూచూస్తూ వుండగానే అస్తమించేవాడు; కాలచక్రంలోని ఆకులు లెక్కించడానికి శక్యమయేదికాదు. మంజరికి పదిహేడేళ్ళు; పెళ్ళిఅయింది—యింకా కాపరానికి వెళ్ళలేదు.

ఆనందమోహన్ : అయితే మీరు వివాహితని ప్రేమించడం ప్రారంభించారు.

డాక్టరు : వివాహం ఒకవ్యైరమాత్రం. అర్థంలేని బంధం. స్త్రీపురుషులు వారివారి స్వలాభాలకోసం ఏర్పాటుచేసుకున్న అనువైనపద్ధతి. నిర్మలమైన ప్రణయం ఎప్పుడూ హృదయాల్ని దగ్గరగాచేర్చే ప్రయత్నం లోనే వుంటుంది. ఆ ప్రేమ నవ్వుతు ఏ కలుషాన్ని సాధించే స్వార్థప్రయత్నంలోనో ఏర్పాటుచేసిన నియమానికి లొంగదు. అలా లొంగినది ప్రేమేకాదు.

ఆనందమోహన్ : మంజరికథ చెప్పండి.

డాక్టరు : మంజరీ నేనూ లోకాన్ని - అందరిలాగానే- మర్చిపోయాం. వసంతం చిగురించింది. జగత్తు అంతా మధువుతో తొణికిసలాడింది. సృష్టి మాధుర్యం అనుభవమయింది. దేహాల ఆకలీ, కళ్ళ అల్లరీ తగ్గింది. ఈ మొగ్గల్ని చూసి పూలన్నీ ఫక్కున నవ్వాయి. చిలుకలు చెవుల్లో గొణుక్కున్నాయి. నాకు మంజరిలేని జీవితం సిరాలేని పెన్ లాంటిది అయిపోయింది. మాయిద్దరి గురించిన స్కాండల్ దినదినప్రవర్ధమానమయింది. ఆమె తలిదండ్రులకి నేనంటే చాలా అభిమానమూ, మేమంటే చాల నమ్మకమూను. కాని, ఏక్షణంలో అయినా తెగిపోవచ్చు ఈ గాలిపటం దారం!

ఆనందమోహన్ : (ఆతురతతో) ఏంచేశారు?

డాక్టరు : తల్లి దేవాలయానికీ తండ్రి క్లబ్బుకీ

వెళ్ళగా చూసి, ఒక సాయంత్రం అడిగేశాను మంజరిని-ఎంతకాలమూ దాపరికమని. ఆమె సమాధానం చెప్పలేదు. ఆలోచించి జవాబు చెప్పాలని శాసించాను. నీలినేత్రాలు అయోమయంగా నా వంక చూశాయి. ఈ నాడయితే ఒక పెళ్ళిఅయిన ఆడపిల్లను అలాంటి ప్రశ్న వెయ్యనే వెయ్యను.

ఆనందమోహన్: ప్రేమించనే ప్రేమించరేమో!

డాక్టరు: రైట్! నిజమే! ప్రేమించను. పెళ్ళి అయిన ఆడపిల్లని కాదు—ఏ స్త్రీనీ ప్రేమించను. స్త్రీని ప్రేమించడం వల్ల హృదయారాటం ఎక్కువ అవుతుంది. ఫలితం శూన్యం. స్త్రీకి బదులుగా మూఢసంఘాచారాలకి బలి అయిన అనాథల్నీ, మానసికశక్తి లేక పాడై పోయిన పతితుల్నీ, అధికారి దౌర్జన్యపుటిరుసులలో నలిగి నశించే దీనుల్నీ ప్రేమించు.

ఆనందమోహన్: మంజరి ఏమయింది?

డాక్టరు: ఇంకా మంజరికథ వినాలనేవుందా? ఒక రాత్రి ఆమెభర్త ఏ లోకం నుంచో వూడిపడ్డాడు. మర్నాడు మధ్యాహ్నం కొత్తచీరె కట్టుకొని కులుకుతూ ప్రయాణమయింది భర్తతో. 'నాగతేమిటి?' అన్నాను. 'నేనేంచేశాను?' అంది. అలాటి జవాబు ప్రేమించిన స్త్రీ దగ్గిర్నుంచి పరిగ్రహించడం కంటె తల నరికేసుకోవడం శ్రేష్ఠం. ఇంకా ఏం చెయ్యాలి? నాపవిత్రాదర్శాల్నీ, నాఅవ్యాజానురాగాన్నీ, నాతీవ్రవాంఛల్నీ

మలినంచేసి, యింకా ఏం చెయ్యాలనో, ఏమీ తెలీని వంగనాచిలా అడుగుతోంది ఈ అమ్మవారు! చెయ్యగలిగినదంతా చేసింది. హృదయంలో కారుచిచ్చు పెట్టింది. తన మర్యాదకాపాడుకునేందుకు నా ప్రేమనీ నన్నూ బలియిస్తోంది. వైరివాడినై, చూపుల్లోని లోతు గ్రహించే సామర్థ్యంలేక, నా ప్రేమామృతాన్ని ఎండే మోడులో పోశాను. విచారించి ప్రయోజనం లేదు. విషాదవాహినిలో మునిగి పోకూడదు జాగ్రత్తగా తప్పించుకొని వొడ్డుచేరుకోవాలి. 'నాగుండెల్లో ఆరని అగ్నిహోత్రం పెట్టి వెళ్ళిపోతున్నావ్! ఏనాడో నీ ఆత్మ మేలుకోకతప్పదు. ఆనాడు అనుభవిస్తావ్-యింతకీ పదిరేట్లు,' అంటూ, ఆమె జవాబుకి ఎదురుచూడకుండా, ఈ విశాల ప్రపంచలోకి నిబ్బరంగా సోల్జర్లా వచ్చేశాను. ఒక విషయం గురించిన యదార్థతత్వం తెలుసుకోవడం వేరు; అదే విషయం మనకి అనుభవమయినపుడు నడుచుకోవడం వేరు. ఆ దెబ్బతో జీవితదృక్పథమంతా మారిపోయింది. మంజరి తర్వాత ఇంకెవరినీ ప్రేమించలేనేమో అనుకున్నాను, — కాని, ప్రేమించాను, — మంజరి గాయపరిచిన హృదయంతో. విషయవాంఛ అవధిగా పెట్టుకున్న ప్రతిప్రేమా నన్ను నలిపి పారేసింది. జీవితజూదంలో పాత్రీపడిన పేకముక్క కాకూడదనే స్థిరసంకల్పంతో వాంఛాజలధిని దాట నుంకించాను. రోగుల్నీ, దీనుల్నీ, అనాధల్నీ, అభాగ్యుల్నీ, అనవా

యాలీన్ని, అమాయకుల్ని ప్రేమించేమార్గం నేర్చుకోవడం మొదలెట్టాను. ఆ ప్రయత్నమే నాజీవిత పరమార్థం. గతించిన ఏవ్యామోహమూ యివ్వలేని శాంతిని ఈ ప్రయత్నానుభవం నాకిస్తోంది.

ఆనందమోహన్ కుర్చీలోనుంచి లేచి ఒక్కసారి హాలంతా పచారుచేసి, మళ్ళీ కుర్చీలో కూచుని, కొత్త సిగరెట్టు అంటిస్తాడు. డాక్టర్ కనిపించని దేనినో తదేకంగా చూస్తున్నట్టు వుంటాడు. అతని చూపులో ఆవేశపటుత్వమూ, అనుభవచింతనా కనబడ్తాయి.

ఆనందమోహన్ : సిగరెట్టు ముట్టించండి.

డాక్టరు పరధ్యానంగా సిగరెట్టు వెలిగిస్తాడు. యాష్ట్రేలో యిద్దరూ సిగరెట్లు దులుపుతూ ఒక నిముషం నిశ్శబ్దంగా వుంటారు.

ఆనందమోహన్ : ఆమె యిప్పుడు వచ్చి మీదగ్గిర నిలిచిందనుకోండి—మీ రేంచెప్తారు ?

డాక్టరు : ఏమీచెప్పను.

ఆనందమోహన్ : అదెలా ? ఇంతకాలం గడిచిన తర్వాత ఆమెలో పరివర్తన కలిగో, జ్ఞాననేత్రం తెరుపుకి వచ్చో, మరింకే యితరకారణం వల్లనో వచ్చిందనుకోండి.

డాక్టరు : రాదు. ఆమె రాకకోసం నేను పలవరిస్తూ పరితపించడం మానేసిన తర్వాత ఎన్నో వసంతాలు

వచ్చి వెళ్ళాయి. ఆమె రావాలనే కోరిక నాలో ఈష న్మాత్రమూ లేదు. అదీకాక, ఆమె వచ్చి నాకేం చెయ్యగలదు ? నర్సు రామమ్మపాటి కూడా చెయ్య లేదు. ఆమె ప్రపంచం వేరు—నా ప్రపంచం వేరు. విరిగినమనసూ, పగిలినకలశమూ సమానం. ఆమె వస్తుందనే తలంపే నాకు బాధాజనకం. అయినా ఎందుకు రావడం-నాకు నాలుగు మేడలూ నలభై వేలూ నాలుగువందల ఎకరాలూ లేవుగా ! ఆనందమోహన్, నేనెందుకు యిదంతా నీకు చెప్తున్నానంటే, నీ బాధని తగ్గించి, నీ జీవితరథాన్ని నున్నటిబాటమీద నడిపించ డానికి నా అనుభవం సహాయపడుతుందేమోనని !

వెంకన్న ప్రవేశం.

వెంకన్న : ఎవరో అమ్మగారు వచ్చారండి.

డాక్టరు : కాంపవుండర్ రాలేదూ! లేకపోతే నర్సుని చూడమను.

వెంకన్న : మీతోటే మాట్లాడాలటండి.

డాక్టరు : కొత్తకేసా!

ఆనందమోహన్ : పేరేమిటో అడిగి రా.

డాక్టరు : పేరు తెలుసుకు ప్రయోజనం ఏమిటి! ఎవరో కొత్తవారైవుంటారు. (వెంకన్నతో) ఆమెను లోనికి రమ్మను.

వెంకన్న వెనక్కి తిరిగేటప్పటికి మంజరి ప్రత్యక్ష మవుతుంది, హాండ్ బాగ్ తో. వెడల్పాటి నల్లని అంచు

కలిగిన కాషాయరంగుచీరె, నల్లచారల తెల్లసిల్కు జాకెట్టూ ధరిస్తుంది. చెవులకి మెరిసే రవ్వల దుద్దులూ, మెళ్లోని ముత్యాలహారమూ ఆమె ధనధాన్య సంపద కలిగిన కుటుంబం తాలూకు వనిత అనిఅంటాయి. కుడి చేతి నాలుగు గాజులూ, ఎడంచేతి నాలుగు గాజుల మధ్యావున్న రిస్టువాచీ ఆమె సాంప్రదాయాన్నీ నాగరీకాన్నీ మిళితంచేసి, రెండింటిలోనూ వున్నానని ఎలా అనిపించుకోగలదో చెప్తాయి. కాళ్లకి సాండల్సు. టేబుల్‌మీద వున్న పేపరు తీసుకోబోతున్న ఆనంద మోహన్ ఆమెవంక ఒక్కసారి రెప్పవాల్చకుండా చూస్తాడు. ఈః చిరపరిచితురాలెవరా అన్నట్లు డాక్టర్ క్షణకాలంలో స్మృతిపత్రాలు వెనక్కితిరగేసి, బ్రిటిష్ వారు హిందూదేశానికి స్వరాజ్య మిస్తున్నామని అన్నా కూడా, కలగనంతటి ఆశ్చర్యంతో మంజరిని విలోకిస్తాడు. వెంకన్న లోపలికి తప్పుకుంటాడు.

డాక్టరు: వచ్చి కూచో.

మంజరి కుడిపక్కని వున్న కుర్చీలో కూచుని, హాండ్‌బాగ్‌లోనుంచి జేబురుమాలు తీసుకొని, చెమట పట్టకుండా పరిశుభ్రంగావున్న తన మొహాన్ని అలవాటు చొప్పున తుడుచుకుంటుంది.

డాక్టరు: (మంజరితో) ఎక్కణ్ణుంచి?

మంజరి : నీకు తెలీదా నాకు ప్రాప్తించిన అవస్త?

డాక్టరు : (తెల్లబోతూ) ఏమిటా అవస్త? అవున్లే— అవస్తలేకపోతే డాక్టర్ దగ్గిరికి ఎందుకు వస్తారు?

మంజరి : ఏడాక్టరూ సముదాయించలేనిది. ఆయన పోయారు సంవత్సరం కిందట.

డాక్టరు : అలాగా!

మంజరి డాక్టర్ మొహంలోనూ మాటలోనూ వెచ్చదనం కనలేక తికమక పడుతుంది.

మంజరి : ఒక్కగానొక్క పిల్లవాడు—పాలబుగ్గల బుడతడు—నలిగి వాడిన జీవిత కుసుమానికి వ్యర్థసౌందర్యాన్ని కల్పించబోయిన మోహనమూర్తి, ఏ వంక చూసినా తనే అయి, నన్ను వొదిలేసి, తన తండ్రిని జేరాడు. (కంఠంలో జీర కనిపిస్తుంది.)

డాక్టరు : పాపం, ఇద్దరూ కలిసి నీ జీవితాన్ని ఆలంబన రహితంగా చేశారా! గాలిలో గంతులు వేస్తాననే మానవుణ్ణి ప్రారబ్ధం భూమిమీద బస్కీలు తీయిస్తుంది. (ఆనంద మోహన్ వైపుగా తిరిగి) ఇంతకాలం ఈమె ఎవరో చెప్పడం వుపేక్ష చేశాను. ఈమే-చూస్తున్నావా? ఈమే - మంజరి!!

ఆనందమోహన్ : (ఉత్సాహావేశంతో) ఇది మహోత్కృష్టమైన రోజు మన అందరి జీవితాల్లోనూ. ఓహో! ఏమిటీ అనుకోని సమావేశాలు? ఎక్కడికీ అవధి కనిపించని ప్రయాణాలు? ఎందుకు - ఏఅంచుల వెనకనో

వున్న సౌందర్యాన్నీ అందుకునేందుకీ వైరిహృదయాల పరుగులు? ఏమిటి? ఎక్కడికి? ఎందుకు? డాక్టర్‌గారూ, పట్టరాని మత్తెక్కిన ఆవేశంతో, నిలవరాని వేడెక్కిన ఉద్రేకంతో నా హృదయమందిరం లోని ప్రణయాగ్ని ప్రళయతాండవం సలుపుతోంది. ఇది ఒక పుణ్యదినం- గొప్ప పండగ.

డాక్టరు: కట్టలు తెగి ప్రవహించే నదివల్ల ప్రజానీకానికి ఎప్పుడూ వుపద్రవమే కాని ప్రయోజనం లేదు. ఎందుకా వుబలాటం?

మంజరి: ఈయనెవరు, విశ్వాసరావ్?

డాక్టరు: ఆనందమోహన్. అతనంటే నాకు చాలా యిష్టం.

మంజరి: చదువుకుంటున్నారా?

డాక్టరు: అవును. జీవితపాఠాలు.

మంజరి: (చిరునవ్వుతో) ఏ ఉపాధ్యాయులవద్ద?

డాక్టరు: (గర్వంగా) నా దగ్గిర.

మంజరి: భేష్!

డాక్టరూ, ఆనందమోహన్ సిగరెట్లు వెలిగిస్తారు.

ఆనందమోహన్: (కుర్చీలోనుంచి లేచి) ఇప్పుడే వస్తాను.

డాక్టరు: ఎక్కడికి? నీ దగ్గిర దాచవలసిన రహస్యాలు లేవు.

ఆనందమోహన్: లేవులెం!—ఇప్పుడే వస్తాను.

మంజరి : నీకు తెలీదా నాకు ప్రాప్తించిన అవస్త?

డాక్టరు : (తెల్లబోతూ) ఏమిటా అవస్త? అవున్లే— అవస్తలేకపోతే డాక్టర్ దగ్గిరికి ఎందుకు వస్తారు?

మంజరి : ఏడాక్టరూ సముదాయించలేనిది. ఆయన పోయారు సంవత్సరం కిందట.

డాక్టరు : అలాగా!

మంజరి డాక్టర్ మొహంలోనూ మాటలోనూ వెచ్చదనం కనలేక తికమక పడుతుంది.

మంజరి : ఒక్కగానొక్క పిల్లవాడు—పాలబుగ్గల బుడతడు—నలిగి వాడిన జీవిత కుసుమానికి వ్యర్థసౌందర్యాన్ని కల్పించబోయిన మోహనమూర్తి, ఏ వంక చూసినా తనే అయి, నన్ను వొంటిదాన్ని చేసి, తన తండ్రిని జేరాడు. (కంఠంలో జీర కనిపిస్తుంది.)

డాక్టరు : పాపం, ఇద్దరూ కలిసి నీ జీవితాన్ని ఆలంబన రహితంగా చేశారా! గాలిలో గంతులు వేస్తాననే మానవుణ్ణి ప్రారబ్ధం భూమిమీద బస్కీలు తీయిస్తుంది. (ఆనంద మోహన్ వైపుగా తిరిగి) యింతకాలం ఈమె ఎవరో చెప్పడం వుపేక్షచేశాను. ఈమే-చూస్తున్నావా? - ఈమే - మంజరి!!

ఆనందమోహన్ : (ఉత్సాహావేశంతో) ఇది మహోత్కృష్టమైన రోజు మన అందరి జీవితాల్లోనూ. ఓహో! ఏమిటీ అనుకోని సమావేశాలు? ఎక్కడికీ అవధి కనిపించని ప్రయాణాలు? ఎందుకు - ఏఅంచుల వెనకనో

వున్న సౌందర్యాన్ని అందుకునేందుకే వైరిహృదయాల పరుగులు ? ఏమిటి ? ఎక్కడికి? ఎందుకు? డాక్టర్ గారూ, పట్టరాని మత్తెక్కిన ఆవేశంతో, నిలవరాని వేడెక్కిన ఉద్రేకంతో నా హృదయమందిరం లోని ప్రణయాగ్ని ప్రళయతాండవం సలుపుతోంది. ఇది ఒక పుణ్యదినం-గొప్ప పండగ.

డాక్టరు : కట్టలు తెగి ప్రవహించే నదివల్ల ప్రజానీకానికి ఎప్పుడూ వుపద్రవమే కాని ప్రయోజనం లేదు. ఎందుకా వుబలాటం?

మంజరి : ఈ మనిషెవరు, విశ్వాసరావ్ ?

డాక్టరు : ఆనందమోహన్. అతనంటే నాకు చాలా యిష్టం.

మంజరి : చదువుకుంటున్నారా ?

డాక్టరు : అవును. జీవితపాఠాలు.

మంజరి : (చిరునవ్వుతో) ఏ ఉపాధ్యాయులవద్ద?

డాక్టరు : (గర్వంగా) నా దగ్గిర.

మంజరి : భేష్!

డాక్టరూ, ఆనందమోహన్ సిగరెట్లు వెలిగిస్తారు.

ఆనందమోహన్ : (కుర్చీలోనుంచి లేచి) ఇప్పుడే వస్తాను.

డాక్టరు : ఎక్కడికి? నీ దగ్గిర దాచవలసిన రహస్యాలు లేవు.

ఆనందమోహన్ : లేవులెండి.—ఇప్పుడే వస్తాను.

డాక్టరు : రావు.

ఆనందమోహన్ : నిజంగా వస్తాను. (వెళ్ళిపోతాడు)

డాక్టరు : ఏమిటి కథ—మంజరీ ?

మంజరి: ఏమీ లేదు. భర్తనీ, బిడ్డనీ పోగొట్టుకున్న అనాధని. నాకు లోకం ఏ సంతోషాన్నీ యివ్వదని స్థిరంగా తెలుసు. కాని, నేను లోకానికి ఏ విధంగానన్నా ప్రయోజనకారిని కాగలనా అనే బాధ నన్ను వొదలడం లేదు. నా చిన్న చదువుకీ, స్వల్ప సంస్కారానికీ, సామాన్యానుభవానికీ లొంగని ఈ బాధ నువ్వు నివృత్తి చెయ్యగలవనే ఆశతో వచ్చాను. ఏ ఒక్క జీవికీ ఆనందాన్నీ అమరత్వాన్నీ యివ్వలేకపోయిన నా మనసు కార్చిచ్చులో మండి నన్ను జీర్ణింపజేస్తోంది. శాంతి కావాలనే హృదయారాటం మూలమూలలవున్న తరుచ్ఛాయలకోసం వెతుకుతోంది. ఏం చెయ్యను ?

డాక్టరు : ఏం చెయ్యగలం ? అంబరవీధిలోని రెండు తారకామణులం యిద్దరమూను. ఆ రెండు నక్షత్రాలూ అలా దూరంగావుండి, ఒకదాన్నొకటి ప్రీతితో చూసుకుంటూ, కాలంలేని స్థలంలో నిర్గమప్రయాణం చెయ్యాలి. అలాకాక ఈ మింటిచుక్కలు ఒకదానికొకటి దగ్గిరిగా రావాలని ప్రయత్నించాయా, రాపిడివల్ల స్థానభ్రష్టత్వమూ వినాశమూ కలగవూ!

మంజరి: ఇద్దరమూ కలిసి ఉడురాజుని వేడుకుందాం.

డాక్టరు: వినడేమో !

మంజరి : వినిపిద్దాం.

డాక్టరు : మంజరీ!

మంజరి : విశ్వాస్ !

డాక్టరు: రైలు వెళ్లిపోయినతర్వాత స్టేషన్‌కి వచ్చావు!

మంజరి : ఊహూ... దిగివస్తున్నాను.

బయట భజంత్రీలమేళం. ఆనందమోహన్ ఆదుర్దాతో ప్రవేశిస్తాడు.

ఆనందమోహన్ : వింటున్నారా ఆ మేళగానం?

డాక్టరు : ఏమిటది?

ఆనందమోహన్ : మాధవి కోసం మంగళస్నానాలు చేసుకుంటూ వూరేగుతున్నాడు పెండ్లికుమారుడు.

మంజరి : (ముందుకివంగి) మాధవి ఎవరు?

డాక్టరు : నీలాటిదే మరి ఒకతె.

మంజరి : నాలాటిదేనా?

డాక్టరు : మూడు మూర్తులా.

ఆనందమోహన్ : డాక్టరుగారూ, నాకు సెలవిస్తారా? మిన్నువిరిగి మీదపడకపోతే రేపు కలుసుకుంటాను.

డాక్టరు : నిరాశపడకు, ఆనందమోహన్. మాధవి కూడా మంజరిలాగానే ఎప్పుడో నీదగ్గిరికివచ్చి వాలుతుంది. వాలినా, వాలకపోయినా - నీజీవితంతో సంఘానికీ ప్రపంచానికీ ప్రసక్తివుంది. అంచేత, నువ్వు బతుకుమీద రోత పుట్టించుకుని నిరుత్సాహపడకూడదు.

డాక్టరు : రావు.

ఆనందమోహన్ : నిజంగా వస్తాను. (వెళ్ళిపోతాడు)

డాక్టరు : ఏమిటి కథ—మంజరీ?

మంజరి: ఏమీ లేదు. భర్తనీ, బిడ్డనీ పోగొట్టుకున్న అనాథని. నాకు లోకం ఏ సంతోషాన్నీ యివ్వదని స్థిరంగా తెలుసు. కాని, నేను లోకానికి ఏ విధంగా నన్నా ప్రయోజనకారిని కాగలనా అనే బాధ నన్ను వొదలడం లేదు. నా చిన్న చదువుకీ, స్వల్ప సంస్కారానికీ, సామాన్యానుభవానికీ లొంగని ఈ బాధ నువ్వు నివృత్తి చెయ్యగలవనే ఆశతో వచ్చాను. ఏ ఒక్క జీవికీ ఆనందాన్నీ అమరత్వాన్నీ యివ్వలేకపోయిన నా మనసు కార్చిచ్చులో మండి నన్ను జీర్ణింపజేస్తోంది. శాంతి కావాలనే హృదయారాటం మూలమూలవున్న తరుచ్ఛాయలకోసం వెతుకుతోంది. ఏం చెయ్యను?

డాక్టరు : ఏం చెయ్యగలం? అంబరవీధిలోని రెండు తారకామణులం యిద్దరమూను. ఆ రెండు నక్షత్రాలూ అలా దూరంగావుండి, ఒకదాన్నొకటి ప్రీతితో చూసుకుంటూ, కాలంలేని స్థలంలో నిర్గమప్రయాణం చెయ్యాలి. అలాకాక ఈ మిణుకుచుక్కలు ఒకదానికొకటి దగ్గిరిగా రావాలని ప్రయత్నించాయా, రాపిడి వల్ల స్థానభ్రష్టత్వమూ వినాశమూ కలుగవూ!

మంజరి: ఇద్దరమూ కలిసి ఉడురాజుని వేడుకుందాం.

డాక్టరు: వినడేమో!

మంజరి : వినిపిద్దాం.

డాక్టరు : మంజరీ!

మంజరి : విశ్వాస్ !

డాక్టరు: రైలు వెళ్లిపోయినతర్వాత స్టేషన్‌కి వచ్చావు!

మంజరి : ఊహు... దిగివస్తున్నాను.

బయట భజంత్రీలమేళం. ఆనందమోహన్ ఆదుర్దాతో ప్రవేశిస్తాడు.

ఆనందమోహన్ : వింటున్నారా ఆ మేళగానం?

డాక్టరు : ఏమిటది?

ఆనందమోహన్ : మాధవి కోసం మంగళధ్వానాలు చేసుకుంటూ వూరేగుతున్నాడు పెండ్లికుమారుడు.

మంజరి : (ముందుకివంగి) మాధవి ఎవరు?

డాక్టరు : నీలాటిదే మరి ఒకతె.

మంజరి : నాలాటిదేనా?

డాక్టరు : మూడు మూర్తులా.

ఆనందమోహన్ : డాక్టరుగారూ, నాకు సెలవిస్తారా? మిన్నువిరిగి మీదపడకపోతే రేపు కలుసుకుంటాను.

డాక్టరు : నిరాశపడకు, ఆనందమోహన్. మాధవి కూడా మంజరిలాగానే ఎప్పుడో నీదగ్గిరికివచ్చివాలుతుంది. వాలినా, వాలకపోయినా - నీజీవితంతో సంఘానికీ ప్రపంచానికీ ప్రసక్తివుంది. అంచేత, నువ్వు బతుకుమీద రోత పుట్టించుకుని నిరుత్సాహపడకూడదు.

ఆనందమోహన్: క్షీరసాగరంలోని నురుగులమీదా, దేవకన్యల వక్షఃశమాలలలోనూ, సుందరకుసుమసౌరభాల మధ్యా తలపులు పెట్టుకున్ననాకు చింతా, వేదనా ఎక్కడివండీ! కాని, డాక్టరుగారూ, సత్యానికి వెరిచి ఆత్మని చంపుకోవడానికి నాబుద్ధి అంగీకరించదు. ఆత్మ సౌరభం నశించిన జీవితానికీ కాగితపుపువ్వుకీ తేడా ఏమిటి? అయినా, మళ్ళీఎందుకీ వాదన! మంజరీదేవీ, సెలవు (నమస్కారంచేస్తాడు-మంజరి అందుకుంటుంది.) డాక్టర్‌గారూ, సెలవు సూర్యోదయమయేదాకా. డాక్టర్‌కి నమస్కారంచేస్తాడు - అతనూ అందుకుంటాడు.)

ఆనందమోహన్ వెళ్ళిపోతాడు.

మంజరి: పాపం!- చిన్నతనంలో ప్రణయానుభవబాధ ప్రతినరాన్నీ కాల్చేసి అలా పీడిస్తుంది. ఆ వేదనా భారంలో నవనాడులూ కుంగిపోగా, దృష్టి విగటిస్తుంది; విలువలు మారిపోతాయి.

డాక్టరు: నువ్వూ మాట్లాడటం నేర్చుకున్నావే!

మంజరి: ఆడది ఎప్పుడోగాని తన హృదయద్వారాన్ని తెరిచి లోపలిమర్మాలు బయలుపుచ్చదు. పురుషుడుమాత్రం కనిపించిన ప్రతివాడితోనూ తనబాధ గ్రామఫోను ప్లేటులా చెప్పుకుంటాడు. ఆచెప్పుకోవడంలో ఎన్ని ముత్యాలు బురదిలో దొర్లే పందులముందు పోస్తాడో గుర్తించదు.

డాక్టరు: మంజరీ, జీవితంలో యితర ఆసక్తి ఏమీ

కన్పించక యిక్కడికి వచ్చావ్—తెలుసునా! నేను కూడా చచ్చిపోయి వుంటే ఏం చేసివుందువు? (మంజరి కళ్లూ చెవులూ మూసుకుంటుంది.) ఇన్నేళ్లూ ధర్మ మార్గంలో బతుకుతున్నాననే అహంకారం మినహా మరేమీ సంపాయించలేకపోయావ్! ఆ అహంకారం నిన్ను అబలగానూ అనాథగానూ చేసింది. నీ కోసం నువ్వు బతకక యితరుల కోసం బతికావు. మళ్ళీ మరొక రికి నీ జీవితాన్ని అంకితం యివ్వడానికి సిద్ధంగా వున్నావు.

మంజరి: కృతిపతికి గ్రహించాలని వుంటేనే!

డాక్టరు: మంజరీ, నీకు నేనూ, నాకు నువ్వూ బరువై పోతామేమో!

మంజరి: నాకు నువ్వు బరువవుతావని తోస్తే, వచ్చి వుండను. నీకు నేను అవుతానేమో, నాకు తెలీదు.

డాక్టరు: బగువే, కాని... ఛెట్—సంభాషణ నం అయిన ధోరణికి రావడంలేదు. కాసేపు రేడియో విందాం.

రేడియోట్యూన్ చేస్తాడు డాక్టరు. అయిదు నిము షాల గానం. వెంకన్న చీటీ ఒకటి చేతిలో పుచ్చుకొని ప్రవేశిస్తాడు.

వెంకన్న: అబ్బాయిగారు ఈ చీటీ యివ్వమన్నారు.

డాక్టర్ రేడియో ఆపుతాడు. మంజరి చీటీ పుచ్చు కుంటుంది. చదువుతుంది.

"డాక్టరుగారూ, ఈ చీటీకి ఫ్రేముకట్టిస్తారో, బ్లాకు తీయిస్తారో ఇదే నా ఆఖరుసందేశం. మంజరీదేవి రామమ్మపాటి చెయ్యదన్నారు. మీ అభిప్రాయం పొరబాటని చెపుతున్నందుకు నన్ను మన్నించండి. మంజరీదేవి విద్యుల్లత. మీ మందిరాన్ని పావనం చెయ్యడానికి విచ్చేసిన ఒక సుందరపికము ఆ మృదుమధుర మూర్తి. డాక్టరుగారూ, కోయిలని కూర వండుకు తింటామా ? ప్రతిదీ ప్రయోజన దృష్టితో చూస్తే ఎలా? మంజరీదేవీ మీరూ కలుసుకున్న ఈ రోజు పర్వదినం. కాసేపు కాలపురుషుడు తన గమనాన్ని ఆపి, మీవంక చూస్తే ఎంత బావుంటుంది! ఈ నిష్క్రమిస్తున్న స్నేహితుడికి చూపగలిగిన సానుభూతి మంజరీదేవీ మీరూ చెయ్యీచెయ్యీ కలిపి చూపండి.

"ఇక నామాట—పసిడిబుగ్గలపసిపాప అమాయకపు నవ్వుకీ, జీర్ణకంకాళధారి అయిన జోసితాత వ్యర్థపు నవ్వుకీ వుండే వ్యత్యాసం నాకు భీతి కల్పిస్తూ ఈ యిహలోక వాంఛల పరమార్థం తెలుసుకోమని ప్రబోధిస్తుంది. బద్దీలు తప్పిన రైలుబండి తాలూకు పెట్టెలు పడిపోవడం తథ్యం. పవిత్రప్రణయాన్ని బలిపెట్టవేసి వచ్చిన జీవికి శాంతి లభ్యం కావడం దుర్ఘటంకాదు... అసత్యం. అంచేత, నాకు సూర్యోదయం లేదు. ఆకాశం భూమిని చుంబించే చోటుకి నా ప్రయాణం.

"నా మీద వుండే ఆదరానురాగాలవల్ల మీరు నా

బతుక్కి ఎక్కువ అర్థం కల్పిస్తారు. కాని, నా జీవిత సాఫల్యం మరణంలోనే వుందని నా విశ్వాసం. ఈ నిర్మాణం ద్వారా మెరిసే రూపాయిల మోతల మధ్యా, తెలీని సాంప్రదాయపు టదుగునా యిరుక్కుని, కల్యాకృతితో నిర్జీవంగావున్న మాధవి ఆత్మని మేల్కొల్పగలనని నా బలీయమైన అభిరుచిపాంఛ. వెచ్చనైన యువకర క్తంతో అభిషేకం చేస్తేనేగాని మాధవుల జ్ఞాననేత్రాల మైకం వదలదు. ఆత్మలేని మనిషీ జాతి నాగరికతా నశించి తీరుతాయి. నిద్రపోయే ఒక ఆత్మని లేపడానికి నేను యిహలోకయాత్ర చాలిస్తున్నాను. మీ కొంపవుండర్ని క్షమించండి—గనే అతన్ని మోస గించాను.

"ఇద్దరూ వింటున్నారా?—మీ జగము బృందా వనము - అంటున్నాడు ఆనందమోహన్."

మంజరి: ఎంతసాహసం! ఇంకానూధవి కంఠంలో మంగళసూత్రం సరిగా పడకపూర్వమే!

డాక్టరు: ఆనందమోహన్ అమృతహృదయుడు. క్షుద్రమానవసముదాయంలో అమరత్వాన్ని చూడాలని కాంక్షించేఅమాయకుడు. మాధవి మామూలుపిల్ల. ఆనందమోహన్ రెక్కలుకట్టుకొని దేవతాలోకానికి ప్రయాణమైపోయాడు. (క్షణకాలం ఆగి) ఏ మహా యుగం రాబోతోందో, మంజరీ! ఏమిటీ అశాంతి మానవహృదయంలో? విలువలు మారిపోతున్నాయి -

రంగులు తెలిపోతున్నాయి. ఆదిశేషుడు భుజం మార్చుకుంటున్నాడా ? ఒక వంక యుద్ధపిశాచి నృత్యం-మరో వంక గాఢజీమూతపటలి. దరిగానక ఎలుగెత్తి విలపించే అసహాయుల రోదన ఈ మహాప్రపంచపు సంగీతం. (కుర్చీలోనుంచి లేచి నుంచుంటాడు. మంజరి కూడా నుంచుంటుంది. ఆమె చెయ్యి తన చేతిలోకి తీసుకుంటాడు.) ప్రళయం రావాలి—మరో సృష్టి ప్రారంభం కావాలి. ఇది ఒకసర్పయాగం—ఒక దక్షయజ్ఞం. సర్వ శక్తులూ ఈ హోమగుండానికి అర్పితం కావలసిందే! (బయట ఎ. ఆర్. పి. సైరన్ కూస్తుంది. ఇద్దరూ మందస్మితవదనాలతో ఒకరి నొకరు చూసుకుంటారు) వస్తున్నాడు శత్రువు. అవిగో శత్రువిమానాల మోతలు! 'నాది' అనే భావం బాంబర్ మినహా మరింకే శక్తీ పగొట్టలేదు. పద—షెల్టర్‌లోకి పోయి దాక్కుందామా ?—నడివీధిలో నుంచుని విధిని ధిక్కరిద్దామా?

మంజరి: ఎక్కడికి కయినాసరే—పద.

ఇద్దరూ చెయ్యీ చెయ్యీ కలుపుకొని నడుస్తూ వెళ్ళిపోతారు.

(తెర)

రచన : జూన్—43

సుశీల

సుశీల పందొమ్మిదేళ్ళ పిల్ల. పాముకుబుసంలాంటి తెల్లనిచీరె, కొత్తకత్తిరింపుల జాకెట్టూ ఆమె షోకిల్లాతనానికి నిదర్శనాలు. మెళ్ళో సన్నటి బంగారుగొలుసూ చేతికివాచీ—ఆవే ఆమె ఆభరణాలు

సైజువారీ పుస్తకాలు చిందరవందరగా పడివున్న టేకుబల్ల అందుబాటులో వుండే సోఫామీద కూచున్న గ్రంథసాంగుడే మధు. ఎడంపాపిటా, పంజాబులాల్చీ, అత్తరువువాసనా అతని ప్రత్యేకలక్షణాలు. వయసు ఎంతోకొంత—తలలో నెరసిన వెంట్రుకలేదు.

వేసవి సాయంత్రం ఆరుగంటల వేళ.

సుశీల : (చేతిలో పేపరుతో ప్రవేశిస్తూ) ఎట్టకేలకు వోపెన్ చేశారు సెకండ్‌షటు.

మధు చిన్నగా నవ్వగా, సుశీల కాస్తతమాయించుకుని, అతనికెదురుగావున్న కుర్చీలో చతికిలబడుతుంది.

సుశీల : ఏం—నీకు సెకండ్‌ఫంటు పరియాచకంగా తోస్తోందా !

మధు : ఎంతమాట !......అయినా మనకెందుకు పోనిద్దూ యుద్ధాలగొడవ ? 'పానశాల' చూశావుగా ?

సుశీల : ప్రపంచ భవిష్యత్తంతా ఈయుద్ధంతో వుంది. నాగరికత అనేది నిలబడాలీ అంటే మిత్రమండలి నెగ్గాలి.

మధు : అలాగే—అలాగే !

సుశీల: నువ్వు యుద్ధాన్నంత సీరియస్‌గా తీసుకోవేం?

మధు : ఎవరు చెప్పారామాట ? తీసుకోకేం—చాలాఘాటుగాతీసుకుంటున్నాం. ఎటొచ్చీ ఈయుద్ధంతో మన దేశానికా ప్రసక్తిలేదు; వ్యక్తిగతంగా ఆలోచిద్దామా అంటే తత్వానికా ఫిరాయించదు.

సుశీల: చరిత్ర పరుగులో యుద్ధాలు దీపపు స్తంభాలు.

మధు : కాని, అవి గుడ్డిదీపాలు. బాట వేట్లోకి దారి తీస్తుంది.

సుశీల : మనిద్దరి మధ్యా ఈ పరస్పర విభిన్నత ఎందుకు వుండాలీ ?

మధు : సోది అడుగు.

సుశీల : అబ్బ ! నీకు నేనంటే ఎంత తృణీకారం !

మధు : ఎవరు చెప్పారు ఆ విషయం ?

సుశీల : నేనే గ్రహించాను.

మధు : ఓహో !......బీచికి పోదాం లే.

సుశీల : ఊహు......ఇప్పుడు జయరావు వస్తాడు ఇక్కడు కలుసు కుందామని చెప్పాను. మా యిద్దరి తగవూ నువ్వు తీర్చాలి.

మధు : నానెత్తిని ఎందుకూ ఆ అక్షింతలు—మన

వబీ వెలిగించి, 'శార్' ని వ్రూవేసిన మీబాబుఫ్రండగా?

సుశీల : కాదు, మధూ!

మధు : ఏమిటి, సుశీ!

సుశీల : నీ నిర్లక్ష్యం చూసినకొద్దీ నీ మీద నాకు మమకారం ఎక్కువవుతోంది.

మధు : బహుశా—అనుకోకుండా చెప్పిననిజాలలో యిది ఒకటి... ...ఇంతకీ జయరావు ఎందుకువస్తాడు?

సుశీల : నువ్వు చూశావుగా ఆయన్ని?

మధు : చూశాను-నెల్లాళ్ళ కితం సినిమాకి వెంట బెట్టుకు వచ్చావుగా!

సుశీల : ఆయన నన్ను ప్రేమిస్తున్నాట్ట.

మధు : పాతపాటే—రోకంటిపాట... ...మిగతాకథ తెరమీద చూపబడును... ...అంతేనా?

సుశీల : నీకంతా వేళాకోళం.

మధు : కాదు, సుశీ, నువ్వతన్ని ప్రేమించడంలేదు. ఏమంటావ్?

సుశీల : ఊఁ.

మధు : అతనికి చెప్పెయ్యి ఆ విషయం.

సుశీల : ఆయన గుండె పగిలి ఛస్తే... ...

మధు : అంత పీకలమీదికి తెచ్చుకుంటారా?

సుశీల : నేను జాగ్రత్తగావుంటూనే వలలో యిరుక్కు పోయాను.

మధు : మొట్టమొదట అతనికళ్ళ ఆకలి ఈసౌందర్య

రాశిమీద కుమ్మరించాడు-జాలిగా మందహాసం చేశావ్! ఆ తర్వాత అతను కలానికి పనిచెప్పడం ప్రారంభించాడు-'కర్టసీ' కంటూ సమాధానాలు రాశావ్! పార్టీలకీ పిక్చర్లకీ పిలిచాడు-పోనీలే అనుకుంటూ పక్కని నడిచావ్! అతను నిన్నుచనువుతో స్పృశించాడు-పూరుకున్నావ్!......

సుశీల కళ్ళు చెమ్మగిల్తాయి. మనిషి బిత్తరపోతుంది.

సుశీల : నువ్వూ నా బాధలు అర్థంచేసుకోగలవని నీదగ్గిరికివస్తే-నువ్వూ కూడా అందరిలాగానే-తుపాకి బారు చేసి తూటాలు పిక్కటాక్కటే నామీదికి వదుల్తావా? నువ్వూ జనాభా సంఖ్యలో జేరిపోతున్నావా? మూకదగ్గిరికి వచ్చి, నువ్వూ మందతో కలిసి చప్పట్లు కొడతావా? అయితే-......పోతాను

సుశీల కుర్చీలోనుంచి లేస్తుంది. మధు అమాంతం ముందుకిదూకి, ఆమెచెయ్యిపట్టుకు వారిస్తూ, సోఫాలో తనపక్కని కూచోపెట్టుకుంటాడు.

మధు : మధు అలా జారిపోడు. తప్పటడుగులు పడనివ్వడు...నీకేం కావాలో చెప్పు?

సుశీల : నాకు నిజంగా ఏం కావాలో నేనెన్నటికీ తెలుసుకోలేనేమో!

మధు : ప్రస్తుతం?

సుశీల : జయరావు నుంచి విముక్తి.

మధు : ఏమంటాడతను ?

సుశీల : తన్ను పెళ్ళిచేసుకొంటానంటాడు.

జయరావు ప్రవేశం. సు-ట- —సుశీల లోపు. ఇద్దర్నీ సోఫాలో చూడగానే ప్రథమంలో కాస్త యిబ్బందిపడ్డా, తర్వాత సర్దుకుని, ఖాళీకుర్చీ ఆక్రమిస్తాడు. సుశీల-ఇప్పుడే వస్తానంటూ-లోపలికి తప్పుకుంటుంది. బరువంతా మధు నెత్తిని. రెండునిమిషాల అనంతరం నిశ్శబ్దం ఫెడీలున పేలుతుంది.

మధు : సుశీల చెప్పింది-మీకామెని తమదిగా చేసుకోవాలనివుందని. కాని, మీరు నిప్పుతో చెలగాటమాడుతున్నారేమోనని నా అనుమానం.

జయరావు : అదేమిటలా అంటారు ?

మధు : చంద్రుడిని దొడ్లో గుంజకి కట్టేద్దామనుకోవడం, నక్షత్రాల్ని పడకగదిలో వెలిగించుకుందామనుకోవడం, నీళ్ళని గుప్పెట్లో యిముడ్చుకుందామనుకోవడం-ఇవి ఎంతఅపభ్రంశపుటాలోచనలో, అలాటిదే సుశీలను పరిణయమాడటం.

జయరావు : మీ కామెని నాముందు 'యిన్సల్ట్' చెయ్యకండి.

మధు : చెయ్యవలసిన గతి పడుతుందని అనుకోలేదు-కాని, ఆ భారం నా భుజాలమీద పడింది. అంచేత, మోస్తున్నా. జయరావుగారూ, మీరు పసివారు. స్త్రీ

హృదయం లోతు గ్రహించలేక, ఊత నేర్చుకునే కొలనుగా భ్రమిస్తున్నారు దాన్ని. అదో అఖాతం. సుశీల ఆడది. తన చుట్టూ చేరే మొగాళ్ళని ఆశించడమే ఆమె పని. అది ఆవిడ వినోదం. ఆ మాత్రపు ప్రణయ తాపానికే భగ్నమండే కీటకాలని ఎవరు రక్షించగలరు?

సుశీల పొంచి నుంచుని వింటూ వుంటుంది.

జయరావు : మీరే సుశీలని ప్రేమిస్తూ - నాకు కానివ్వకుండా చేసేందుకు—యిలాటి పచ్చి అబద్ధాలు ఆడుతున్నారు.

మధు : (వికటంగా) సుశీలని నేను ప్రేమించడమా? ప్రేమ. అలాటి పదం నా నిఘంటువులో లేదు. ముక్కూ, మొహం, తీరూ బావున్న ఏదో ఒక అమ్మాయికి హృదయాన్ని తాకట్టుపెట్టి, జన్మ అంతా ఆ రుణబాధతో కుమిలి కృశించిపోను. సుశీల కాదు - ఏ స్త్రీ నా గుండెని యినప్పెట్లో పెట్టి, వాడని వెండి నగలతో బాటు వదిలపరుచుకోలేదు. 'అనితరసాధ్యం నా మార్గం.' నేను ఆర్టిస్టుని. ఈ ప్రపంచమంతా నా క్రీడారంగం. ఈ యిసకలో గుజ్జనగూళ్ళు వండాను - అలిసిన ప్రియురాలి కనుమూతల అందాన్ని చూశాను- దప్పికతీర్చుకునేందుకు ఖర్జూరపు పళ్ళుతింటూ ద్వంద్వాలనిదాటుకువస్తున్నాను. ఈ జగమంతా నా ఆనందానుభూతులకోసం నిర్మాణమై వుంది. తెలిసిందా, జయరావుగారూ, అలాటి 'ఆరిస్టో

క్రాట్' సుశీల వాకిటముందు 'భిక్షాం దేహి' అంటాడా ?.........

సుశీల ఛెంగున ముందుకి దూకి మధు చెయ్యి పట్టుకు, కళ్ళల్లోకి చూస్తూ...............

సుశీల : మాట్లాడు, మధు, మాట్లాడు. నువ్వలాగే అదే దర్జాలో మాట్లాడుతూవుంటే, నా బతుకంతా నీపాదాలమీద పారేసి వినాలని వుంటుంది. ఈ జగత్తు నంతా పాలించే యోధుడిలా, సమస్తమూ శాసించే శూరుడిలా, కళలన్నీ నీలో అంతం కావల్సిన పిపాసిలా మాట్లాడు......మాట్లాడు......

మధు : నీకు మాటలంటే గాలిమాటలు. అంచేత వుపన్యాస ధోరణిలో వాగమంటావ్. నేను యోధుణ్ణి కాను, శూరుణ్ణికాను, పిపాసినీ కాను. ఆర్టిస్టుని. సత్యానికి వెరవనివాణ్ణి. నిశితదృష్టితో లోకవ్యవహారాన్ని పరిశీలించే ద్రష్టని.

జయరావు : నాకీ గందరగోళం అగమ్యగోచరంగా వుంది. కాని, ఈ కారుచీకటిలో ఒకటే నిజం వజ్రంలా ప్రకాశిస్తోంది. సుశీల వలపు అబద్ధం. స్త్రీజాతి అభ్యర్థి సుశీల. కానుకగా సమర్పించిన గుండెమీద గొడ్డలిపేటు పెట్టావు, సుశీలా.........ఈ సాయంత్రమే ఆర్. ఎ. యఫ్. లో చేరిపోతాను.

మధు : మిత్రమండలి అంతిమవిజయానికి ఉపుతా భక్తిని సాయం చేస్తారా? ...కానివ్వండి. విశాలమైన జీవితంఅనుభవంకాగా నేసుశీలలవిలువ మీాకే తెలుస్తుంది.

తన వునికి అనవసరమన్నట్లుగా భావిస్తూ జయ రావు తప్పుకుంటాడు.

మధు : దొంగనాణాలతో జీవితనౌక దాటబోతే అది నట్టేట్లో మునుగుతుంది. ఈ చెలగాటానికి అంత మెక్కడ ?

సుశీల : నీ సాన్నిధ్యంలో. (తెర)

(ఈ నాటిక 'ఆలిండియా రేడియో' నుంచి బ్రాడ్‌కాస్ట్ అయింది.)

వీణ

శ్రీనివాసమూర్తి, వెంకుపంతులూ వీణ గార్దియనులు. ఇద్దరూ వేషభాషల్లో ఆమడదూరం. మూర్తి నెరిసిన క్రాపుకి పంతులు పిలక సమాధానం. నలభైలలో యిద్దరి వయసూ. కుర్చీలూ, సోఫాలూ ఉన్న గదిలో మూర్తి పేపరు తిరగేస్తూ వుండగా పంతులు ప్రవేశం. ఉదయం తొమ్మిదిగంటల వేళ.

మూర్తి:—దయచెయ్యండి ..దయచెయ్యండి. (కుర్చీ చూపిస్తాడు. అలిసివచ్చినవాడిలా చతికిల బడతాడు పంతులు.)

పంతులు:—జనాబ్ జిన్నాతో గాంధీజీ మంత్రాంగం వంట గలిసిందా! నాకు తెలుసండీ—ఎంత గుంజటానికి వీలుంటే అంత లాగాలని చూస్తున్నారు ముస్లిములు. ముసిలివాడికి ...

హిందూదేశ స్వాతంత్ర్యానికి ప్రతిబంధకంలా పొడగట్టున్న గడ్డు సమస్యని అంత సూక్ష్మంలో తేల్చెయ్యగల సమర్థత తనకి లేదన్నట్లుగా మూర్తి నవ్వు తెప్పించుకుంటాడు.

పంతులు:—నవ్వుతారేం ?- చెప్పండి.

మూర్తి:—చెప్పేందుకేముంది? రాజకీయాలు. వాటికి మతకక్షలతో ముడి... మతాలన్నీ మంట గలిసిననాడు గాని లోకానికి శాంతీ, మానవుడికి స్వేచ్ఛా లభించవు.

పంతులు:—మీరెంతకీ ఆ తెల్లవాళ్ళ సిద్ధాంతాలు పట్టుకు దేవుళ్లాడుతారు గాని మన వేదాలూ వుపనిషత్తులూ...

మూర్తి:—ఎందుకు పంతులుగారూ మనకీ మొండి వాదన? దృక్పథాలలో తేడా వున్నప్పుడు ఎంత తర్కించినా పరిష్కారం ఎలా?

పంతులు:—అలా అన్నారు-బావుంది. ఇంతకీ నేను వచ్చిన విషయం మేమిటంటే...

మూర్తి:—చెప్పండి. సంశయిస్తారేం?

పంతులు:—అయ్యయ్యో! సంశయం ఎందుకు? వీణ యిక మన అదుపాజ్ఞలలో వుండేటట్లు లేదు. ఆమెకి ఎంత తొందరగా పెళ్ళిచేసేసి మనబరువు దించేసుకుంటే అంత మంచిది. చూస్తూ చూస్తూ వుండగా మనని గోతులో దించేటట్టు వుంది.

మూర్తి:—పట్టున పద్దెనిమిదేళ్లు లేవు-ఆవిడ మనని గోతులో దించటమేమిటి?-చిత్రంగా మాట్లాడుతున్నారు!

పంతులు:—గొయ్యి అంటే-గొయ్యి తీసి మనల్ని అందులో పాతిపెట్టడమా?

మూర్తి:—ఊహు-వొట్టి గాయ్యే! పోనీ, వ్రూబి అనండి.

పంతులు:—నేను ఎప్పుడు వీణ విషయం మాట్లాడినా మీరలా వేళాకోళం చేస్తారు.

మూర్తి:—సంగతేదో తేల్చరేం!

పంతులు:—విశ్వనాథరావు పోతూ పోతూ నాలుగేళ్ళ పసికూనని లక్షరూపాయిల ఆస్తినీ మరిద్దరి చేతిలో పెట్టాడా? ఏదో యింతవరకూ సాదుకొచ్చాం... ఇక నమ్మించడం నా వశం కాదు. ఏదో యింకో రెండేళ్లు కళ్లుమూసుకుంటే ఆ బి. ఏ. కాస్తా అయిపోతుంది-సలక్షణమైన సంబంధం వెతికి అమ్మాయిని ఒక అయ్యా చేతిలో పెడితే...

మూర్తి:—బాగానేవుంది. ఇప్పుడు ముంచుకు పడ్డ వుపద్రవం?

పంతులు.—ఇంకా నెమ్మదిగా అంటారా! వీణ యిప్పుడు వస్తుంది—ఆవిణ్ణే అడగండి.

మూర్తి:—ఎన్నేళ్లు గడిచినా మీ కథా శిల్పం యింతే గదా! అ ముంచుకొచ్చిన ప్రమాద మేమిటో నా చెవిని వెయ్యగూడదమా?

పంతులు:-చెప్తే...పోనీ యింతేనా--వొట్టి బూటకం అంటారు. మీ తీరే అంత!

మూర్తి:—మీరు చెప్పినా ఒకటే చెప్పకపోయినా ఒకటే గాని...ఆ టెక్నిక్ మాత్రం చాలా యిబ్బందిగా

వుంటుంది. పోన్లెండి, వీణే చెప్తుంది! ఇంతా చేస్తే—మొన్న హాస్టల్ సూపరెంటు పర్మిషన్ లేకుండా సినీమాకి వెళ్ళిందనో, నిన్న కాలేజీలో లెక్చరర్ని వెక్కిరించిందనో, యివేళ తనగదిలో కుర్చీ కాళ్లు పీకేసిందనో... ఇవేగా! ఇంతేగా! వీణే చెప్తుంది లెండి.

పంతులు క్రూరంగా చూస్తూవుండగా వీణప్రవేశం. లేత గులాబి రేకా, చంద్రుడి తొలికిరణమూ మేళవింపగా ఐన రూపం వీణది. వేషమా? ఖద్దరు చీరె మాత్రం కట్టుకోదు. మిగతా తళుకు బెళుకులు ఎలావున్నా లోపం రాదు.

వీణ:—(శ్రీనివాసమూర్తిని వుద్దేశిస్తూ,) ఎందుకు కబురంపించావు బాబాయీ?

మూర్తి పంతులు కళ్లల్లోకి అర్ధంతో చూస్తాడు. కట్టించుకున్న పళ్లు జారకుండా చిరునవ్వుతో పంతులు తన మొహాన్ని చీకాకుపరుచుకుంటాడు.

మూర్తి:—ఏం లేదమ్మా!—పదిరోజు లయింది కదా నిన్ను, ఒకసారి చూదామని...

వీణ మూర్తిసోఫాలో అతనిపక్కన కూచుంటుంది.

వీణ:—బాబాయీ, నాకు సెలవుల్లోపైనా మూరవు కొండల్లోకి పోవాలని వుంది. పంపిస్తావు గదూ?

మూర్తి:—అలాగేనమ్మా! మీ ప్రొఫెసరు పంకజం బాగా చెప్తోందా?

వీణ:—నాతో మాట్లాట్టం మానేసింది. నన్నెందుకద్ద రిస్తుందా? నాకేం? ఆవేళ ఏడిపించానని ఉక్రోషం. ఆ మాత్రం వేళాకోళం సహించలేని మనుషులు బతకడ మెందుకు?

పంతులు:—ఎందుకా?...'నేను చెవులట్టుకు ఆడి స్తాను—నువ్వు పడివుండు' అంటే ఆ పంకజంగారికేం పట్టింది! మా మొహాల రాసివుంది కనక మేం అనుభ విస్తాం—ఆవిడకేం! పంకజంగారంది :'పంతులుగారూ, మీ మొహం చూసి పూరుకుంటున్నాను. లేకపోతే, ఆ పిల్లని స్కూలుకి సస్పెండ్ చేయించివుందును......'

వీణ:—ఆవిడే—మహా పెత్తనదారు! ఐనా మా మామ్మ్యా, నీకు నామీద అంత కోపం ఎందుకు?

పంతులు:—నీ పోకిళ్లు బావుండటం లేదమ్మాయ్! మూర్తిగారికేం చిదానందుడిలా నవ్వుతూ కూచుం టాడు. మధ్యని నాకొచ్చింది అవస్థ.

వీణ:—ఏమి అవస్థ మామయ్యా?

పంతులు:—నిన్ను కాపాడటం; నీకు సంరక్షకుడిగా వుండటం.

వీణ:—దొంగలెత్తుకు పోతారా నన్ను కాపాడ టానికి! సంరక్షించేందుకు—నన్ను నేను రక్షించుకో లేనూ!

పంతులు:—ఊ...ఇంతేలే. చివరికి పంగనామాలే!

మూర్తి:— పంతులుగారూ, చిన్నపిల్లతో వాద

ప్రతివాదా లేమిటండీ! పైన మనం లేమూ సమస్తమూ విచారించేందుకు!

పంతులు:—విచారమే చిట్టచివరికి మిగిలేది.

వీణ:—ఎవరికి?

పంతులు:—నాకే. నా కష్టం కాలి నాకు. నా ప్రతిష్ఠ నట్టేట్లో మునగడానికే ఈ బెడదవచ్చింది. విశ్వనాథరావు ఎంత మంచివాడు-గంగిగోవులాటి సాధువు. ఒకర్ని నొప్పించి ఎరుగునా? అతని సంఘసంస్కార మేమిటో, అతని విధవా వివాహాలేమిటో—అంతే గాని—మరో ప్రపంచం ఎరుగునా? మీ నాన్నమీద వుండే అభిమానం వల్ల నిన్నుసహిస్తున్నాను గాని... ...

వీణ:—మా అమ్మ అంటే ఎంతో ఇష్టమని నో సారి నాతో అన్నావుగా!

పంతులు:—అవును. ఆవిడ ఎటువంటిది? ఈకాలపు ఆడవాళ్ళకి బుద్ధిచెప్పేరకం. ఎలాంటి యిల్లాలు! ఎంత పతివ్రతామతల్లి! భర్తా, సంసారం, పాడీపంటా, సేవా పరాయణత్వం, అతిథులూ, అభ్యాగతులూ... ..

వీణ:—విధవా వివాహాలు చేయిస్తున్నారని అమ్మనీ నాన్ననీ వెలేశారు అన్నావుగా! అలాంటప్పుడు మా యింటికి అతిథులూ, అభ్యాగతులూ ఎలా వచ్చేవారు?

పంతులు:—మూఢ సాంప్రదాయంలో బతుకుతూ వేదయుగపు దృష్టీ పురాణకాలపు నీతీ తెలీనివారు వెలి వేశారు. అటు ఆర్యమత సిద్ధాంతాల్నీ, యిటు లోక

వ్యవహారాన్ని అవగాహన చేసుకున్న మాలాటివాళ్ళం లేమూ ?

వీణ: (కొంచెం హేళనగా) ఆ! వున్నారు, వున్నారు. ఇంతకీ నువ్వు మా అమ్మమీద యిష్టం వల్లనా, మా నాన్నమీద అభిమానం వల్లనా నాకు గార్డియన్‌గా వుండటానికి వొప్పుకున్నది ?

మూర్తి:—అలాటి కొంటెప్రశ్నలు వెయ్యకూడదు, అమ్మాయీ.

వీణ:—కాదు, బాబాయీ, వెనక వో సారి— అమ్మని చూస్తే తనకి అపరిమితానందంగా వుండేదనీ, అమ్మ చచ్చిపోతూ నా విషయమై తన చేతిలో చెయ్యి వేయించుకుందనీ, నాన్న నన్ను నీకు ఒక్కడికే నవ్వ జెప్పుదా మనుకుంటూవుంటే, తను ఎంతో ప్రయాసపడి నాన్నని వొప్పించి తననుకూడా గార్డియన్‌గా చేయించు కున్నానని, దీనంతకీ అమ్మమీద వుండే యిష్టమే కారణ మనీ...

పంతులు బిక్కమొహం పెడతాడు.

మూర్తి:—అవన్నీ, పాతకథలు, వీణా, నీకెందుకు? పంతులుగారూ, అసలు విషయం తేల్చండి. ఈ వుద్ఘాతం చాలదూ ?

పంతులు:—నాకు నోరు రావడంలేదు చెప్పేందుకు.

వీణ:—ఏమిటి, బాబాయీ ?

మూర్తి:—నిన్ను గురించే !

వీణ: (కొద్దిగా బెదురుతూ) బాబాయీ నీతో చెప్పవలసిన ఒక పెద్దవిషయం వుంది. మామయ్య వినకూడదు.

పంతులు:—అవును. ఆయన మంచివాడే! నేను ఒక్కడ్నే వాగుతాను కనక దుర్మార్గుణ్ణి. స్వర్గంలో వున్న నీ తల్లి ఆత్మకి తెలుస్తుంది నా ఆవేదన. నీకు ఒక పొదుపైన జీవితం లభించాలని ఎంత తాపత్రయ పడుతున్నానో......

వీణ:—(అమాంతం పంతులు సోఫాలోకి వురికి) నువ్వు సావధానంగా ఆలోచించవు. నీతి మీద రెండు వుపన్యాసాలు దంచి నన్ను నాలుగు తిడతావు.

పంతులు:—నాకు తెలుసు కొంప మునిగిందని.

మూర్తి:—మీ కన్నీ తెలుసు.

పంతులు:—ఆ పరాత్పరుడే నిన్నీ అప్రతిష్టనుంచి కాపాడాలి... వీణా, నేను సూటిగా అడుగుతున్నాను చెప్పు. ప్రసాదరావూ నువ్వూ... లోకమంతా కోడై కూస్తోంది. అంతటితో ఆగిందా......నీకు నాలుగో నెల అని చెవులు కొరుక్కుంటున్నారు...

వీణ రెండుసోఫాలకీ మధ్యనివున్న కుర్చీలోకి వెళ్తుంది. దీనంగా కూచుంటుంది. పోర్షన్ వప్పజెప్పేసిన యాక్టర్ పోజులో వుంటాడు పంతులు.

మూర్తి:—వీణా, అంతఅజ్ఞానంలోకి దూకావా?

పంతులు:—ఇదే కనక నిజమయితే, నేను తలెత్తుకు ఎలా తిరిగేది?

మూర్తి:—నీకు విద్యాభ్యాసం మీదా, జ్ఞానోపార్జన మీదా ఆసక్తి అనుకున్నాను నువ్వుకూడా ఈసాధారణ వాంఛలకీ ప్రలోభాలకీ బందీవి అవుతావని ఒక్కనాడూ భ్రమించలేకపోయాను. నీ అల్లరి బాల్యచాపల్యం అన్నీ, నీ ఆటలు స్వభావంలోని వజ్రపుతునకలనీ, ప్రాక్పశ్చిమ సమ్మేళనంతో నీ బతుకు బాట ఏర్పాటుచేసుకుంటావని...

పంతులు:—ఈ మూడేళ్ళనుంచీ మీరే మోతాదు మించిన స్వాతంత్రం ఆమెకి యిచ్చి, ఈ స్థితికి తీసుకు వచ్చారు. స్వాతంత్రమనే వస్తువుని కొన్ని నియమాలతో పొదుపుచేసుకోవాలి. నీతీ జాతీ లేని స్వేచ్ఛ కావాలంటే అడవుల్లోకి పోతేసరి!...ఇంతకీ లోకం అనుకునే మాటలు నిజమేనా, అమ్మాయీ?

వీణ:—లోకానికి నానడవడిక పరిశీలించడంకంటె అవసరమైన పనులు వున్నాయి. లోకమంటే మీరెండో అమ్మాయి వసుంధరకర్త. ఆవిడే పదిలంగా నీచెవిలో వూది వుంటుంది.

పంతులు:—ఎలా పొక్కితేనేం బయటికి—మనకి కావలసింది నిజానిజాలు.

మూర్తిలేచినుంచుని ఒక్కసారి పచారుచేసి యథా స్థానంలో కూచుంటాడు.

మూర్తి:—అసలు సంగతేమిటి?

వీణ:—వసుంధర ప్రియులసంఖ్య మామయ్యా! అక్కర్లేదుగాని, ప్రసాదరావుగురించి నన్ను గదమా

యిస్తున్నాడు. వసుంధర యింతవుడుకుబోతుపిల్ల అనుకో లేదు... బాబాయీ, మామయ్యా చెప్పిందంతా నిజమే. నాకు నాలుగో నెల. నేను ప్రసాదరావునిమాత్రం పెళ్ళి చేసుకోను మీరింక బుర్రలు బాదుకోండి.

వీణ లేస్తుంది. పంతులు అధికారంతో 'ఎక్కడికి పోతావ్ ?' అంటూ అడ్డు నిలుస్తాడు

వీణ:—నన్ను అటకాయించి ఏంచేస్తావ్ ? (నవ్వుతూ) 'శాంతారాం శకుంతల' చూడ లేదూ నువ్వు ?

మూర్తి:—దుష్యంతుడూ శకుంతలా శాస్త్రీయంగా పరిణయమాడారు.

వీణ:—ఆపైన జన్మాంతమూ ప్రేమించుకున్నారు ! నావ్యక్తిత్వాన్ని గౌరవించని వివాహసాంప్రదాయం మీద నాకు విశ్వాసం లేదు,

పంతులు:—సరిగ్గా కళ్ళు తెరిచావో లేదో, అప్పుడే నీ విశ్వాసాలూ, నీ అభిప్రాయాలూ, నీసిద్ధాంతాలూ ! మూర్తిగారూ, ఆ ప్రసాదరావుని ఈవిడ పెళ్ళిచేసుకు తీరాలి.

వీణ:—మీరెవరు అలా శాసించేందుకు ?

పంతులు:—గార్డియన్ని.

వీణ:—ఆ స్థికి—ఆత్మకి కాదు.

పంతులు:—ఎందుకా పెద్దకబుర్లు ! కాఫీ అరగంట ఆలస్యం అయిందని వంటమనిషిని చెడామడా తిట్టిన దానివి !

మూర్తి:—నీ ఆత్మ ఈ వతనం పొరపాటని చెప్పడం లేదూ ?

వీణ:—బాబాయీ, విలాసంగానూ నిర్లక్ష్యంగానూ నడిచిపోతూవుంటే అక్కడ పాముపడ్డనుయ్యి వుందని మీరు నాకు చెప్పలేదు. తీరాపడ్డతర్వాత, నుయ్యి చుట్టూచేరి చప్పట్లు కొడుతున్నారు. లేచి బయటికి వస్తానంటే, 'రావద్దు—అక్కంపులోనే కైలాసం నిర్మించుకో!' అంటున్నారు. రాళ్లు రువ్వినాసరే, బయటికి వచ్చి నా దారిని నేను పోతాను.

పంతులు:—ఒకరుచెప్పేదేమిటి—నువ్వు తీసుకున్న గోతిలో నువ్వు పడ్డావ్ ?

మూర్తి:—ఆ ప్రసాదరావెవరండీ, పంతులుగారూ!

పంతులు:—పెద్దిరు డిష్ట్రిక్ట కలెక్టర్ వీరయ్య చౌదరి రెండో కొడుకు. మొన్ననే బి. ఏ. పాసయ్యాడు. ఏదైనా స్కాలర్‌షిప్ సంపాయించి పెద్ద చదువుకి పంపిద్దామని చూస్తున్నాడు చౌదరి.

మూర్తి:—ఓ! వీరయ్య చౌదరి కొడుకా! చౌదరి బ్రాహ్మలమ్మాయి అంటే ఎగిరి గంతేస్తాడు....వీణా, సాంఘిక జీవనం ఆశించినప్పుడు నీస్వంతఅభిప్రాయాలు కొన్ని మార్చుకోవలసి వుంటుంది. ఇష్టాయిష్టాలప్రసక్తి లేకుండా కొన్ని నిబంధనలకి లోబడవలసి వుంటుంది. ఎదురీదబోకు. బాబాయి మాట విని, ప్రసాదరావుని పెళ్ళిచేసుకో.

వీణ:—ప్రసాదరావు మీద వ్యామోహం వున్నన్నాళ్ళూ అతనిలోపాలు నాకు తెలీలేదు. ఆ మమకారం తీరిపోగానే మసక విడిపోయినట్లు అతని నిజస్వభావం నాకు గోచరమయింది. బాబాయీ, పెళ్ళి అయేదాకానే ఈ కొత్తకాలపు మొగవాళ్లు స్త్రీ స్వాతంత్రమనీ, హక్కులనీ తెగ మొరుగుతారు. వందరూపాయిల నౌకరీవచ్చిందంటే చంకలు గుద్దుకుంటూ తమ బానిసత్వాన్ని మరిచే జడులు మాకు స్వాతంత్రం యిచ్చేదేమిటి? ప్రసాదరావేమిటో మనిషనుకుని స్నేహం చేశాను. ఆ స్నేహంలో తన్మయత్వం పొందిన కొన్ని ఘడియలలో నన్ను నేను మరిచిపోయాను. ఆరు నెలల అనంతరం ప్రసాదరావులోని మానవత్వంవొట్టి పై మెరుగని స్ఫుటంగా కనిపించింది.

పంతులు:—పోనీ, మరొకణ్ణి ఎవణ్ణయినా చూసి, ఏదో మసిపూసి మారేడుకాయ...

వీణ:—ఛెట్ ...నాకు పెళ్ళివద్దు.

మూర్తి:—పెళ్ళి వ్యక్తికోసంకాదు; సంతానంకోసం. పుట్టబోయే పిల్లగతి ఏంగాను? నాన్న ఏడంటే ఏం చెప్తావ్?

వీణ:—'నీకు నాన్న లేడు' అంటాను.

పంతులు:—నువ్వు స్త్రీవికావు—రాక్షసివి. ఆమహా యిల్లాలు కడుపున...

మూర్తి:—వూరుకోండి పంతులుగారూ!

పంతులు:—వూరుకోక ఏం చేస్తాను—వూరెట్టుకుంటానా? మా శరణాలయంలో పిల్లలు యింక నన్ను బతకనిస్తారా? (రెండు చేతులూ నోటి మీద వేసుకుంటాడు.)

మూర్తి:—ఇంతకీ పర్యవసానం ఏమిటి, వీణా?

వీణ:—నేను పెళ్ళి చేసుకోను.

మూర్తి:—పోనీ, డాక్టర్ సుదర్శనం దగ్గిరికి వెళ్ళావూ?

వీణ:—ఛా. నాకలాటిపని యిష్టం లేదు.

మూర్తి:—నువ్వు లాన్నీ, శాస్త్రాన్నీ, సమాజాన్నీ ధిక్కరిస్తున్నావ్! నీది నాపూన్య లక్షణం కాదు. అసాధారణ మనఃప్రవృత్తి. ప్రజలు నిన్ను కాకుల్లా పొడవటం, నీకుపుట్టే పసి కూన, 'నా' అనేవారు లేక నువ్వు మాలిన్యంలో పొర్లాడటం...

వీణ:—బాబాయీ, నువ్వు సత్యాగ్రహంలో జైలుకి వెళ్ళేటప్పుడు లాటీదెబ్బలకి జంకావా?

మూర్తి:—అది దేశసేవ.

వీణ:—నీది ఒక్క దేశానికే సేవ. ఇది స్త్రీ ప్రపంచపు దీనాలాపం.

మూర్తి:—కాని, స్త్రీలే నీ ఆదర్శానికి నిన్ను దూషిస్తారు.

వీణ:—అంత చక్కటి గుడ్లగూబలని తయారు చెయ్యగలిగిన పురుషవర్గాల ప్రతిభని అభినందించాలి.

సంసారంలో సామరస్యం కావాలంటూ మొగవాడు ఆడదాన్ని పిల్లల్ని పెట్టే యంత్రంగా చేస్తున్నాడు; తనలో ఐక్యమవాలంటూ బానిసగా చేస్తున్నాడు; గృహలక్ష్మి అంటూ కూరలు కొనేందుకు డబ్బు లిస్తున్నాడు.

పంతులు:—భార్యాభర్తల మధ్య క్షీరోదకన్యాయం లేకపోతే సృష్టి ఎప్పుడో నశించిపోయేది.

వీణ:—పాలు విరిగాయి, మామయ్యా!

పంతులు:—కాదు, నీ బుద్ధి.

వీణ యిద్దరికీ కొద్దిదూరంలో నుంచుంటుంది.

మూర్తి:—వీణా, చిన్నతనపు పట్టుదలతో చదువూ, సంఘమూ, మర్యాదా పరిత్యజిస్తున్నావ్! ఈనాటి నీ తిరుగుబాటుకి లాకత్తి నూరుతుంది. శాస్త్రం వళ్లు బిగిస్తుంది. సమాజం కోరలుసాచుకు నిన్ను మింగే అదనుకోసం కాచుకు కూచుంటుంది. నువ్వు బయటికి పోకు. నా యింట్లో వుండిపో.

వీణ:—డాక్టర్ సుదర్శనం దగ్గరికి మాత్రం రాను.

మూర్తి:—ఆ మొండితనమే పనికి రాదంటున్నాను నేను! స్థిమితంగా ఆలోచించిన మీదట నువ్వే ఒప్పుకుంటావ్!

వీణ:—ఏమిటా నమ్మకం? నేను ఒప్పుకోను.

పంతులు:—అవిడెందుకు ఒప్పుకుంటుందండీ-మన ప్రాణాలు తియ్యడానికి అవతార మెత్తిన కాళికామ్మవారు!

వీణ:—మీరు పురుషులు. మీ పూర్వులూ, ఆ గడ్డాల ఋషులూ ఏర్పాటు చేయించిన నియమాలు కంటగలుస్తాయేమోనని మీ రక్తానికి భయం. పురుషపక్షపాతం మీకు సహజం. నా దృక్పథంతో మీకు నిమిత్తం లేదు. వివాహమనే మితాముపల్లంలో స్త్రీ ఆత్మని కొనేసి, మీకు వెట్టిచాకిరీ చేయించుకుంటున్నారు. 'దాసిత్వంలో మగ్గిన భారతజాతి స్వతంత్రంగా ఆలోచించ లేకపోతోంది' అన్నట్లు, స్త్రీహృదయంకూడా అంత దుర్బలమైపోయింది. ఆమె లత, కుసుమాంగి, కురంగనయన ఇత్యాదులు. లతని నలిపి, కుసుమాంగిని వాసనచూసి, కురంగనయనని బెదిరించే కాపురాలు చేస్తున్నారు-దేశాన్ని పారతంత్ర్యంలో ముంచిన ఈ పురుషశ్రేష్ఠులు. నేను పిల్లని కనడం, కనకపోవడం నా ఇష్టంలో వుంది; నా ఆసక్తితో కూడుకున్న విషయం. ఈ ప్రపంచమంతా స్త్రీశక్తి వల్ల పోషింపబడుతూవుంటుంది. పురుషుడు పొట్టి పూజారి; నిమిత్తమాత్రుడు. ఫలానా పూజారి తాలూకు విగ్రహం అంటేనేగాని పూజాపునస్కారాల యోగ్యత లేదా? అదీకాక, మీసంఘానికి ఫలానా స్త్రీ ముద్దరవేయించుకున్న మొగుడిద్వారా సంతానాన్ని వుత్పత్తిచేసిందా లేదా అన్నవిషయం వాకబుచెయ్యడం మినహా మరొక పరమావధి లేదా? ఐతే, అలాటి ప్రజల మధ్య నేను వుండను.

ధ్రువ వెనక్కయినా చూడకుండా వీణవెళ్లి పోతుంది.

పంతులు:—మతిపోయింది దీనికి !

మూర్తి:—వీణ బాధలో నిజం లేకపోలేదు. కాని, ఆమె ధిక్కారం ప్రమాదకరం. (నవ్వుతూ) ఈ ప్రపంచంలోకి వచ్చిన మనుషులు నలిగి నశించడమే యదార్థం. భౌతిక వినాశమే పదార్థ తత్వం...

పంతులు:—దీన్ని కన్న ఆ యిల్లాల్ని తలుచుకుంటే నా కడుపు తరుక్కుపోతోందండి. ఆవిడ ఆత్మ...

మూర్తి:—ఈవిడ బతుకు ?

లోపల కారుహారన్ మోత. వరసగా మూడు సార్లు.... పెద్దకలవరం.

పంతులు:—ఏమిటో చూసివస్తాను. (వెళ్తాడు.)

మూర్తి పచార్లు ఒక అరనిముషం.

పంతులు: (ఆయాసంతో ప్రవేశిస్తూ) మన వీణ మిలిటరీలారీ కింద పడిపోయింది. రోడ్డంతా రక్తమయం... తల్లిలో కలిసిపోయింది.

మూర్తి:—పడాలని పడి వుంటుంది. ప్రమాదం.

పంతులు:—ఏమయితేనేం-మన పరువు దక్కింది.

మూర్తి కొరకొరా చూస్తాడు.

(తెర)

రచన : అక్టోబరు 44

పెళ్లికాని పిల్ల

(సీత గది అంతా పరిశుభ్రంగా వుంటుంది. కిటికీకి దగ్గిరిగా దోమతెరతో కప్పబడివున్న పందిరిమంచం వుంటుంది. పందిరి మంచంమీద పడుకుంటే, స్వచ్ఛమయిన సముద్రపుగాలి హాయిగా అనుభవించవచ్చు. రోజ్‌వుడ్ కుర్చీలూ, కెంపుమూడు పేముకుర్చీలూ గదిని చిందరవందరగా ఆక్రమించి వుంటాయి. ఒక అందమయిన సోఫా గదికి మధ్యగా వుంటుంది.

సీత వయస్సు సుమారు ఇరవై సంవత్సరాలు. కాలేజీలో థర్డ్ యియర్ చదువుతూవుంటుంది. స్త్రీకి అదృష్టవశాన్న లభ్యమయ్యే సంపూర్ణ స్వేచ్ఛకి సంబంధించిన చిహ్నాలు ఆమె మొహంలో స్ఫుటంగా కనిపిస్తాయి. నిమ్మపండులాటి ఆమె శరీరచ్ఛాయా, పరిపూర్ణత్వాన్ని పొందిన ఆమె అవయవముల శోభా, నవనాగరికతత్వాన్ని సూచించే ఆమె వేషభాషలూ చాలా ఆకర్షణీయంగా ఉంటాయి.

లలిత సీత నెచ్చెలి. ఫోర్తుఫారం పూర్తి అవగానే, కలెక్టరాఫీసులోని గుమాస్తాకి అర్ధాంగి అవుతుంది. పాలిపోయిన ముఖంలో ఎప్పుడో అణగారిపోయిన ఉత్తే

జమూ, తేజస్సూ ద్యోతకమవుతూవుంటాయి. సంసారాంబుధిలోపడి, కాఫీకప్పులో పడ్డ ఈగమాదిరి కొట్టుకుంటూ వుంటుంది.

సీత తన నల్లటి కురుల్ని రెండు పాయల జడలుగా అల్లుకొని, రెండు జడలూ ముందుకి వేసుకొని, టెన్నిస్ రాకెట్ తన పక్కగా పడేసుకొని, టెన్నిస్‌కిగాను క్లబ్బుకి పోయే ప్రయత్నంలో వుండి, సోఫాలో ఆశీనురాలయి వుంటుంది. ఆమె తెల్లటి సిల్కుగౌనూ, కాళ్ళకి మేజోళ్ళూ, పాదాలకి తెల్లటి కాన్వాస్ షూసూ ధరిస్తుంది. రాకెట్ ఎడంచేతితోనూ జేబురుమాల్ కుడి చేతితోనూ పుచ్చుకొని, సోఫాలోనుంచి లేవబోతూ వుండగా లలిత ప్రవేశిస్తుంది.

లలిత తెల్లటి కంపెనీ చీర, రోజారంగు జాకెట్టూ, కాళ్ళకి బర్మీస్ సాండల్సూ ధరిస్తుంది.)

లలిత : క్లబ్బుకి పోతున్నావా?

సీత : అవును.

లేచిన సీత- తిరిగీ సోఫాలో చతికిలబడుతుంది. లలిత దగ్గిరిలోనేవున్న ఒక కుర్చీలో కూలబడుతుంది. సీత షోకుగా రాకెట్ తన భుజంమీద వేసుకొని, మళ్లీ తన పక్కగా సోఫాలో పడేస్తుంది.

లలిత : ఇవ్వాళ క్లబ్బుకి ఆలస్యంగా బయలుదేరావేం?

సీత : నువ్వు కూడా మా క్లబ్బులో మెంబరుగా చేరకూడదూ ?

లలిత : ఇక అది ఒక్కటే లోపం.

సీత : ఇప్పుడు నీకేం లోటు వచ్చిందీ ? అందమైన మొగుడు. ప్రతినెలా డెభ్భయి రూపాయిలు తీసుకొస్తున్నాడు. ప్రతిపండక్కీ కొత్తచీరె కొంటున్నాడు. ప్రతి సినీమాకీ వెంటబెట్టుకు తీసుకు వెళ్తున్నాడు. నీ ముద్దు మురిపాలు తీరుస్తున్నాడు. నీకేం తక్కువ !

లలిత : అవును సీతా ! నేనంటే నీకు వేళాకోళంగా వుంటుంది. నీకన్నలాటి అదృష్టం నాలాటి అభాగినులకి ఎలా ఉంటుందీ ?

సీత : (లలిత మొహంలోకి పరకాయించి చూస్తూ) నేనే అదృష్టవంతురాలినా; నిజంగా ?

లలిత అవునన్నట్లు తలపంకిస్తుంది.

సీత : ఇలా రా.

లలిత కుర్చీలోనుంచి లేచి, సోఫాలోవున్న రాకెట్ తనచేతిలో పుచ్చుకొని, సీత పక్కని కూచుంటుంది. సీత తనచెయ్యి ఆమె భుజంమీద వేస్తుంది. రాకెట్ ఆమెచేతికి బరువుగా ఉందన్నట్లుగా సీత రాకెట్ తీసుకొని, వేరొక కుర్చీమీద ఉంచుతుంది.

సీత : (లలిత మొహంలోకి చూస్తూ) నీకే ఆనందమూ, సౌఖ్యమూ లేకపోతే మరింకెవ్వరికి వుంటాయి ?

సాంప్రదాయానుగుణ్యంగా వర్ధ్నాలుగోయేట వివాహమాడావు. నీకు అన్నివిధాలా ఈడూజోడూ కుదిరిన భర్త. నీ మనస్సెరిగిన మానవుడు. సమిష్టి కుటుంబంలో వుండే బాధలేవయినా వున్నాయూ అంటే, వంటమనిషిలా వుపయోగపడే ముసలి అత్తగారు తప్ప అన్యులెవ్వరూ లేరుకదా! హాయిగా పత్రికలూ, పుస్తకాలూ చదువుకుంటూ కాలం గడుపుతావ్! నీకు తక్కువేముంది? రోజూ మీఆయన...(లలిత చెక్కిలి ముద్దాడుతుంది. లలిత పెదిపలమీద చిరునవ్వు) ...ఇలా వంద తిప్పాలు ముద్దెట్టుకుంటారు. నీ కింకేం కావాలి?

లలిత: సీతా, నువ్వు చెప్పినవన్నీ నిజమే కాని, ఆయనకి నామీద అకారణంగా కోపం వస్తూవుంటుంది.

సీత: అలా కోపం తెప్పించుకో కూడదనీ, కోపమే సర్వ పాపాలకీ హేతువనీ, కోపంలోనే విచారం వుందనీ, ఒక్కరోజున లెక్చర్ కొట్టు.

లలిత: (పెదవి విరుస్తూ) లాభం లేదు.

సీత: నిన్ను కోప్పడేందుకు ఆయన కెట్టి హక్కూ లేదను. కోప్పడితే వూరుకునేది లేదను. నీవ్యక్తిత్వాన్ని విశదీకరించు; నీమానవత్వాన్ని నిరూపించు.

లలిత: నువ్వు చెప్తూవుంటే వినడమేగాని, ఆయన ముందు ఇవన్నీ ఏకరువు పెట్టడం నాకు చేతకాదు.

సీత: అవుతే ఏం చేదాం?...ఇవ్వాళ జరిగిన విషయమేమిటి?

లలిత: ఆయన కోసం ఆఫీసుకి పంపిన కాఫీలో పంచదార తక్కువ కలిపాను.

సీత: (తేలికగా) ఓస్! యింతేనా! మైనూర్ సాంశల్‌వుడ్ తీసుకురమ్మని నువ్వు చేస్తే, ఆయన హిమాని గ్లిసరిన్ ఎన్ని సార్లు తీసుకు వచ్చాడో నీకు జ్ఞాపకం వుందా?...ఊ...పంచదార తక్కువ అయితే?

లలిత: నేను చూస్తూవుండగా గ్లాసులోని కాఫీ పొట్లపాదులో పోసి, నన్ను చెడామడా తిట్టి, నన్ను తీసుకు వెళ్ళకుండా సినిమాకి వెళ్ళిపోయారు.

సీత: (చప్పట్లు కొడుతూ) ట్రాజడీ! పంచదార తక్కువ అయితే కాఫీ పొట్లపాదులో పొయ్యాడ మేమిటి? పడ్చినట్లే వున్నాయి మీ యిద్దరి తెలివి తేటలూ! కాస్త పంచదార కలుపుకు తాగకూడదూ?

లలిత: ఆయన పారపోశారు. నేనేం చేసేది?

సీత: కప్పు కాఫీ కోసమని ఈ రాద్ధాంత సిద్ధాంతా లెందుకు?

లలిత: ఎందుకేమిటి! మొగాళ్ళు కనక...

సీత: మొగాళ్లు... మొగాళ్లు... ఏమిటా మొగాళ్లు? ఆడవాళ్లు వాళ్ల ఆటలు సాగనిస్తూ వుంటే సరి! ఏమిటి వాళ్ల ఆధిక్యత?

లలిత: తరతరాల్నుంచీ వారిమాట చెలామణీ అవుతోంది.

సీత: ఈ నాడు అవదు. అవనియ్యవద్దు. స్త్రీ అణిగి

వున్నంతకాలమూ పురుషుడు యింకా అణగద్రొక్కుతూ వుంటాడు. నలభైఏళ్లు దాటిన తర్వాత మానాన్న సంఘ సంస్కర్త అయాడు. అంతకిపూర్వం అమ్మని చావ మోదుతూ వుండేవాడట.

లలిత : (ఆశ్చర్యంతో) కొట్టడమే !

సీత : అవును. నిన్నా కొట్టాడు మీఆయన, యింకా కొన్నాళ్లు పోతే, అంతదాకా నువ్వు ఆయన ఆటలు సాగనిస్తూ వుంటే ! అసలు వాళ్లిద్దరికీ కాఫీగింజల దగ్గర వచ్చింది పేచీ. ఆయన రెండున్నర వీశెలు చాలు అన్నాడు. ఆమె మూడువీశెలు అవసరమంది. ఇద్దరూ కాసేపు కీచులాడుకున్నారు. ఆయన తిట్టాడు. ఆమెఎది రించింది. అక్కడితో ఆఖరు. ఆరోజునుంచీ నాన్న అమ్మమాట కాదంటే ఒట్టు.

లలిత : (నవ్వుతూ) మళ్లీ కీచులాటలు యింకెప్పుడూ రాలేదూ ?

సీత : రాకేం... ఆయనకి కోపం వచ్చినప్పుడల్లా మా అమ్మ గర్జించేది. లాభం లేదనుకుంటూ, నిస్పృహతో ఆమె మాట కాదనడం నాన్న మానుకున్నాడు. ఆయన సంస్కార జీవితానికి మొట్టమొదటి మెట్టు అది. మొగాడు గొడుగుతీసుకు కొట్టబోతే, ఆడది గరిటె అట్లకాడా శంఖుచక్రల్లా వుపయోగిస్తూ ఎదురు తిరగాలి. ఆనాడే నారీజీవితం సార్థక మవుతుంది.

లలిత : సీతాదేవి పేరు చిరస్థాయిగా నిలుస్తుంది.

రామస్వామి, సీతతండ్రి, అరవైసంవత్సరాల వృద్ధుడు. ముక్కుమీదనుంచి జారిపోయే కళ్ళజోడూ లాంకోటూ, తెల్లధోవతీ, ఫుల్‌స్లిప్పర్లూ అతని వేషం. గడ్డం మాసివుంటుంది. ఆలోచనలు ఎక్కువైపోయో వేదాంతరహస్యాలు యిముడ్చుకోలేకనో తలనెరిసి వుంటుంది. భార్య గతించినప్పట్నుంచీ మతమే అతని జీవితానికి ఆలంబనం. ఒక దైనికపత్రిక చేతితో పుచ్చుకొని మధ్యమధ్య చదువుతూ ప్రవేశిస్తాడు.

రామస్వామి: అమ్మాయీ యివ్వాళ టెన్నిస్ మానేశావేం! వ్యాయామం లేకపోతే ఆరోగ్యం చెడుతుంది.

సీత: లలిత తనగొడవలు చెప్పుకుంటూ నన్ను క్లబ్బుకి పోనియ్యలేదు.

రామస్వామి: లలితకి గొడవలా?

సీత: ఏం? ఉండకూడదా?

రామస్వామి: ఉండకూడదని నేను అనను, ఎందుకు వుండాలని అడుగుతాను. ఈదూజోడూ... అవును గానీ, అమ్మాయ్, మధ్యాహ్నం బారిస్టర్ నాతో చాలాసేపు మాట్లాడాడు. అతని విషయం ఏమంటావు?

సీత: ఏమంటాను? అతను వట్టి బూటక్ అంటాను. ఇంగ్లండువెళ్లి రావడంచేత తనకి తెలీని విషయాలేమీ వుండవని అతని అపోహ.

లలిత: బారిస్టర్ విశ్వం వి ష య మే నా నువ్వ అంటున్నది.?

లలిత: అతనికి మంచి పలుకుబడి వుంటున్నారు మా ఆయన.

సీత : (నిశ్చలంగా) ఉండవచ్చు. చాలా పలుకుబడి వుండవచ్చు. నంది పంది అనీ, పంది నంది అనీ నిరూపించగల సమర్థుడు కావచ్చు. కాని, నాకు భర్తగా మాత్రం తగడు. నాభర్త అనిపించుకొనేపాటి యోగ్యత ఆతనిలో లేదు.

రామస్వామి : (వెటకారంగా) శెభాష్! అసలు పెళ్లే చేసుకోవా?

సీత : ఎందుకు చేసుకోవాలి ?

లలిత సీతమొహాన్ని పరీక్షగా చూస్తుంది. సీత చిరునవ్వు. రామస్వామి ఈవైపునుంచి ఆవైపుకి ఒక్కసారి పచారు చేస్తాడు,

రామస్వామి : సీతా, అనుభవాన్ని మించిన జ్ఞానం యింకోటిలేదు. అనుభవాలతో ఈ శరీరం ముడతలు పడిపోయింది, వయస్సు మళ్లిపోయింది, వెంట్రుకలు నెరిసిపోయినై. నీకు అనుభవం లేదు. నాకు అనుభవం వుంది. నువ్వు వివాహం చేసుకుంటేనేగాని నీకు సౌఖ్యం లేదు; నాకు శాంతి లేదు.

సీత : మీకు శాంతి లేదన్నమాట వప్పుకుంటాను గాని, నాకు సౌఖ్యం లేదన్నవిషయం అంగీకరించను.

నేను ఒకరికి దాసీనైపోవడం నా కెంతమాత్రం సౌఖ్యం కానేరదు.

లలిత : దాసీత్వమేమిటి, సీతా !

రామస్వామి : లలితా, వివాహమంటే పురుషుడికి పూజితం చెయ్యడమని నీ స్నేహితురాలి అభిప్రాయం.

లలిత : అంతేనా, సీతా ?

సీత : (లలితను ఉద్దేశిస్తూ) ఏమన్నా మాటికీ ! ప్రస్తుత సంఘంలో, పరిస్థితుల్లో పెళ్లంటే స్త్రీకి దాసీత్వమే! నీ అనుభవాలు నన్ను మోసం చేస్తున్నాయా ?

రామస్వామి : భార్యాభర్తలలో విభేదాలు ఏర్పడినపుడూ, క్లిష్టసమస్యలు ఎదుర్కొవలసి వచ్చినపుడూ ఒకరిమీద యింకొకరికి ఒకమాదిరి విరక్తి అంతరాళ్లూ అవుతుంది. కాని, అంతమాత్రాన్నే వివాహమనే సంస్కారం దాస్య బంధం అని తేల్చెయ్యడం సాహసం.

సీత : వివాహమనే బందెల దొడ్లో కాలుపెట్టి, నాయిష్టాల్నీ కోరికల్నీ హతమార్చుకొని యింకొరి యిష్టాల్నీ కోరికల్నీ అనుసరించి ప్రవర్తించ వలసిన అగత్యం నా కేంపట్టింది? ఈ దేశంలో పుట్టి, ఈ సాంప్ర-దాయంలో పెరిగి, ఈ సంఘాచారాలకీ కులమర్యాదలకీ అనుగుణ్యంగా నడుస్తున్నంతకాలం ఈ మానసిక దౌర్బ ల్యం ప్రతిహృదయాన్నీ ఆవరించుకుని ఉంటుంది.

లలిత: నువ్వు మాత్రం ఏ దేశంలో పుట్టావ్, ఏ సాంప్రదాయంలో పెరిగావ్ ?

రామస్వామి : (బోసిపళ్లు బయటపడేట్లు నవ్వుతూ) మంచి ప్రశ్న వేశావ్ ?

సీత: నా బాగోగులు నేను నిర్ణయించుకోగలను.

రామస్వామి: అందుకే వివాహం వద్దంటున్నావు కాబోలు!

సీత: అవును. దాస్యం చేసేందుకు నేను Contract వ్రాసి యివ్వను.

రామస్వామి: అది Contract కాదు. Sacrement. ఇహపరాలకి సూత్రం. ధర్మమూ, న్యాయమూ, పవిత్రమూ, సున్నితమూ అయిన స్త్రీ పురుష బాంధవ్యం.

సీత : మనస్సుల్ని మర్దిస్తూ సంతోషానికి చిచ్చుపెట్టి శరీరాల్ని అయిక్యంజేసే మాయాబంధం కాదా ?

రామస్వామి : (లలితని ఉద్దేశిస్తూ) అమ్మాయీ, లలితా, సంసారంలో అనేకలోటుపాట్లు వస్తూవుంటాయి. ఏ ఒక్కరూ భీష్మించుకు కూచోకూడదు. సర్దుకుపోతూ వుండాలి. లేకపోతే బండి నడవదు.

లలిత : (వివాహ మయిన స్త్రీకి సహజంగా వుండే నమ్రతతో) అవునండీ.

సీత : (చిరునవ్వుతో) అవును. నువ్వు అవునంటావ్! వివాహ మయింది కనక నీకు నీతి భయం నువ్వు వినయమూ, నమ్రతా నేర్చుకొన్నావ్ ! ఆ మెత్త మెత్త మాటలు నాకేం అవసరం! నన్ను గౌరవిస్తే, నేను ఆదరంతో గౌరవిస్తాను; నన్ను అగౌరవిస్తే, నేను అవమాని

స్తాను—అంతే. పెళ్ళి అయినదానిని కనక నీకు నీతి భయం. మొగుడేమనుకుంటాడో, లోకులేమనుకుంటారో...నాకేం...

లలిత: (రామస్వామిని ఉద్దేశిస్తూ) బాబుగారూ, మన సీతపెళ్లే చేసుకోనంటుందేమిటండీ?

రామస్వామి: నేనెంతవరకూ చెప్పగలనమ్మా! ఆ మంచిచెడ్డలు దానికి తెలియాల్సిందే.

సీత: సినీమాకి పోదాం రావే, లలితా.

ఇద్దరూ నిష్క్రమిస్తారు. రామస్వామి పేపరు చూసుకుంటూ పచార్లుచేస్తూవుండగా తెర జారుతుంది.

రచన: నవంబరు—1938

ఉత్తరం

(భానుమతిభర్త సౌధం. ఉదయం సుమారు తొమ్మిదిన్నర గంటల వేళ.

విశాలమయిన సావిడి. కుర్చీలూ, మేజాలూ, సోఫాలూ గృహ యజమానురాలికి ప్రకృత మీదవుండే అభిమానాన్ని సూచిస్తున్నట్లుగా - క్రమపద్ధతిలో అమర్చబడివుంటాయి. సావిట్లోకి ప్రవేశించగానే కుడివైపునా ఎడంవైపునా సిల్కుగుడ్డలతో లావణ్యాన్ని వెదజల్లుతూ వున్న రెండు విశాలమయిన సోఫాలు కనిపిస్తాయి. సోఫాలకి వెనకతట్టున రెండేసి కుర్చీలూ, మూలల్ని ఒక్కొక్క కుర్చీ వుంటాయి. అక్కడవున్న కుర్చీల మొత్తం ఎనిమిది. సోఫాలకి వెనక భాగంలో వున్న కుర్చీలు రకరకాల నగిషీలతో వుంటాయి. నాలుగు కుర్చీలమీది చెక్కడపుపనీ ఒకే పద్ధతికి చెంది వుంటుంది. బహుశా ఆ నాలుగు కుర్చీలూ ఒకే పనివాని అజమాయిషీలో తయారయి వుండవచ్చు. మూలల్ని నగిషీలు లేకుండా నిరాడంబరమయిన అందం కలిగిన రోజ్‌వుడ్ కుర్చీలు వుంటాయి. ఆడంబరం లేని ఒక యుగపు అందాన్ని నగిషీలతో కూడుకున్న మరో యుగపు అందంతో

ఈ గృహిణి ఎలా సమస్యాయింప జెయ్యగలిగిందా అన్న ప్రశ్న ప్రతిబుద్ధిమంతునికీ తట్టుతుంది. రెండు సోఫాలకీ మధ్యని ఒక చిన్న మేజాబల్లవుంటుంది. దానిమీదపరిచిన అల్లికగుడ్డ బహుశా ఆ యిల్లాలే అల్లికకుట్లమీదఅపేక్ష ఎక్కువగా వున్న రోజుల్లో కుట్టినదయి వుంటుంది. ఆ మేజామీద ఒక గాజు బీకరూ, ఆబీకరు మీద మూత గానూ, తాగేందుకు వుపయోగ పడేందుకు గానూ, ఒకగ్లాసూ వుంటాయి. కాలంలోని కదలికని క్షణక్షణా నికీ కొలిచే ఒక పెద్ద గడియారం ఆ సావిట్లో వున్న వస్తువులన్నిటిలోనూ ముఖ్యమయినది. ప్రవేశించగానే ఎదురుగా కనిపించె గోడకి బొమ్మలేవీ లేవు. ఎడం వైపు గోడకీ, కుడివైపు గోడకీ, వెనకవైపు గోడకీ చంద్రశేఖరం దంపతుల ఫోటో, మహాత్ముని చిత్రమూ బుద్ధభగవానుని పటమూ వరసగా వుంటాయి. కుడి మూల నుంచి గృహాంతర్భాగంలోకి దారి.

తెర ఎత్తిన రెండు నిముషాల వరకూ గడియారం చేసే ధ్వని తప్ప యితర సందడి ఏమీ వినిపించదు.

అరవింద ప్రవేశం. అరవిందకి పాతికేళ్లు. వయస్సుకి మించిన విజ్ఞానమూ, విచారమూ ఆమె ముఖంలో నుంచి తొంగి చూస్తూవుంటాయి. ఆమె చేతలలోనూ, పలుకులలోనూ, వికాసం వుట్టిపడుతూ వుంటుంది. ప్రవేశించగానే సోఫాలో చతికిలబడి, సోఫాకి అమర్చ బడివున్న కాలింగ్ బెల్ నొక్కుతుంది. ఆ ప్రవేశించిన

పద్ధతీ, కూచున్న ఫక్కీ గమనించగానే ప్రతివారికీ అర
వింద ఈ యింటికి చిరపరిచితురాలా అన్న భావం
తోస్తుంది.

కాలింగ్ బెల్ ధ్వని.

చేతిలో ఒక దినపత్రికతో గృహకాంత భానుమతి
"నమస్తే" అంటూ ప్రవేశిస్తుంది. భానుమతి వయసు
ముప్ఫయిమూడు. ఆమె మొహంలో ఏదో చెప్పరానిదీ
చెప్పలేనిదీ అయిన దిగులుకి సంబంధించిన జాడలు
కనిపిస్తాయి. విశాలమయిన ఆమె కళ్ళల్లో విచారం
తొణికిసలాడుతూ వుంటుంది. అరవింద కూచున్న
సోఫాలోనే, ఆమె పక్కగా భానుమతి ఆశీనురాలవు
తుంది.)

అరవింద: (పెదవులమీద నవ్వు కనబరుస్తూ) ఇంకా
ఎందుకండీ ఈ నమస్తేలు !!

భానుమతి చిన్నబుచ్చుకోదుగాని ఆ రిమార్కుని
అంత సీరియస్‌గా తీసుకోదు,—తను నమస్కరించి
నప్పుడల్లా అరవింద ఆ రకంగా విమర్శించడం తనకి
అలవాటు అయిపోయిందా అన్నట్లుగా !

భానుమతి: మీకు నమస్కరించకూడదనే అను
కుంటాను కాని, అలవాటు చొప్పున నమస్తే అనేస్తూ
వుంటాను. అయినా, అరవిందా, యిది సదాచారాలలో
ఒకటిగానే పరిగణించాలి.

అరవింద: ఈ సదాచారం మనస్సుల కలయికకి తోడ్పడుతుందని చెప్పుకుంటారు. కాని, మనస్సులు కలిసిన తర్వాత ఈ ఆచారంతో నిమిత్తం లేదు. అప్పుడది శుష్కమయిన ఆడంబరంలా తోస్తుంది. కాదంటారా?

భానుమతి: (వాదించటం యిష్టం లేనట్టుగా) మీరు చెప్పినది నిజమే కావచ్చు. కాని అందరు స్త్రీలూ భానుమతులూ అరవిందలూ కారు.

అరవింద: (సంభాషణ మార్చాలని మారుస్తూ) ఇవ్వాళ మీరు ఎలాగో వున్నారు. మీ కళ్లు ఎర్రగానూ బరువుగానూ కనిపిస్తున్నాయి. రాత్రి ఎక్కువసేపు చదివారా?

భానుమతి: చదువూ లేదు, సంధ్యా లేదు. రాత్రి నిద్రపట్టేటప్పటికి మూడయింది.

అరవింద: ఏం - పగటివేళ ఎక్కువసేపు నిద్రపోయారా?

భానుమతి: ఊహూ! ఏదో మార్పు నాలో రాబోతోంది. ఆ మార్పు ఎలాంటిదో, ఏమూలనుంచి వస్తుందో, ఏమూదిరిగా వస్తుందో తెలీటం లేదు. పాము తన పొర వదిలేసినట్టు, నేను ఈ పొర వదిలేసి ఎక్కడికో పోతానేమో అనిపిస్తోంది. నా కూతురూ, నా కుమారుడూ, నా భర్తా వీరెవరూ నా వాళ్లు కారు. అందరూ నాకు దూరులే.

అరవింద : (ధోరణి గ్రహించ గలిగికూడా) వేదాంత గ్రంధాలు ఎక్కువగా చదివి అనవసరంగా మీరు మనస్సు పాడు చేసుకుంటున్నారు.

భానుమతి : నేను మనస్సు పాడుచేసుకోవడంలేదు. మనస్సుని పూర్వం కంటె పరిశుభ్రంగా వుంచుకోగలుగుతున్నాను. ఇప్పుడు దృష్టి చక్కగా వికసిస్తోంది. బుద్ధి 'లేడిపిల్ల'లా పరిగెత్త గలుగుతోంది. క్లబ్బులో సెక్రటరీని అయేందుకు వోట్లకోసం నేను పడ్డ తిప్పలు ఈనాడు తలుచుకుంటే నా అవివేకానికి నాకే సిగ్గవుతోంది. ఎందుకు మనోరమతో అన్ని అబద్ధాలు చెప్పాను? ఎందుకు వసుంధరాదేవిని అన్ని బోల్తాలు కొట్టించాను? ఎందుకు? ఎందుకుచెప్పండి? Vanity. నా నాయకపు Vanity.

అరవింద : ఈ Vanity ప్రతి జీవిలోనూ వుందండి. మీలోవుంది; నాలోవుంది; మీ భర్తలోవుంది. కాను కండక్టర్‌లోనూవుంది; కాబూలీవాలాలోనూ వుంది. సర్వమానవ కళ్యాణసిద్ధికోసం తమ సమస్తమూ త్యాగం చేసిన మహానుభావులలోనూ వుంది; ఆరణాలకోసం ఎంతటి అఘాయిత్యానికి కయినా వెనుకాడని రాక్షసుడిలోనూ వుంది. దానికోసం మీరేమీ దిగులు పడనక్కరలేదు. అది అలా వుంటూనే వుంటుంది. ఎటొచ్చీ, సత్యాన్వేషణలో ఈ 'అహం' క్షీణించిపోతూ జీవన్ముక్తికి సాధనగా వుపయోగపడుతుంది.

భానుమతి : బడిపిల్లవాడు 'కాసబియాంకా' వప్ప జెప్పినట్లు మీరు ఎంతో తేలికగా ఏ మాత్రపు ఉద్వేగమూ లేకుండా చెప్తున్నారు.

అరవింద : అవును. ఆయాసపడడంవల్లా, వుబలాట పడడంవల్లా ప్రయోజనం అంతగా వుండదు. తొందరలో చేసి తీరికగా విచారించకూడదు. మీరు ధయిర్యం చిక్కబట్టుకోవాలి. పుత్రుడూ, పుత్రికా, పతీ, బంధువులూ, సన్నిహితులూ, సిరిసంపదలూ వున్న మీరే ఇలా అకారణంగా అవస్త తెచ్చిపెట్టుకుంటూవుంటే, యిందులో ఏ ఒక్కటీ లేని నాలాటివాళ్ళు ఏమవాలి ? నేను ఏకరువు పెట్టిన వాటిలో ఏ ఒక్కటీ మీకు సౌఖ్యాన్ని యివ్వలేకపోవచ్చు. కాని, ఒక్కవిషయం మీరు ఏ అవస్థలోనూ, ఏ సందర్భంలోనూ మర్చిపోకూడదు. యదార్థం ఏమిటంటే—వాటిలో శాంతిని యివ్వగలిగే గుణంగానీ, లక్షణంగానీ ఎప్పుడు లేదు. ఎప్పుడయినా అవి తాత్కాలికమయిన సంతోషాన్నీ, సౌఖ్యాన్నీ మాత్రమే యివ్వగలవు. ఆ తాత్కాలికోత్సాహాలు శాంతిని యివ్వగలవని యింతకి పూర్వం భ్రమించారు; ఇవ్వలేవని యిప్పుడు నిజం తెలుసుకున్నారు.

భానుమతి:మీరు చెప్తున్నది నా భావాలకి దగ్గరిగానే వుంది. ఈయిల్లు ధర్మదృష్టిలో నాదేకావచ్చు. 'నిజానికి నీది కాదు' అని నా మనస్సు నన్ను భయపెడ్తోంది. నే

నెందుకు ఈ యింట్లోవున్నాను? ఈ యింట్లో నాకేమైనా ప్రత్యేకత వుందా? చంద్రశేఖరాన్ని వివాహమాడాను కనక ఈ భవనంలో వున్నాను. కమలాకరాన్ని పెళ్ళి చేసుకునివుంటే, పూనాలోవుండివుందును క్షీరసాగరం అయితే కలకత్తా. నాలోని స్త్రీత్వం చిందులు తొక్కక పూర్వం ఒక పురుషుడికి వప్పజెప్పారు. ఆ రోజునుంచీ నేను 'ఫలానా ఆయన భార్యని' అయ్యాను. ఆయన కోసమూ, ఆయన వంశంకోసమూ, నాకు శాంతిని యివ్వలేని సంఘంకోసమూ, యిద్దరు పిల్లల్ని కని, పెంచి, యిచ్చాను

అరవింద్: ప్రతి విషయమూ క్రమపద్ధతిలో, యితరులకి అతి సులువుగా అర్థమయేవిధానంలో, చెప్పే అలవాటువున్న మీరు ఈ నాడు అంత అస్పష్టంగా మాట్లాడుతున్నారేమిటి!! మీరు Feelings కంటె Facts చెప్పగలిగితే మీ బాధని నేనుకూడా పంచుకోగలనేమో!

భానుమతి: నేను పద్దెనిమిది ఏళ్ళు ఎలా వుండగలిగాను ఈ యింట్లో? ఇప్పుడు క్షణమొక యుగంలా తోస్తోందే! నేను సంఘానికి చేసిందేమిటి, లోకానికి చేసిందేమిటి? నాకు ...... నేనేం చేసుకోగలిగాను? (ఉద్రేకంతో) పొత్తిళ్ళలోవున్న పాపతో తల్లి దారిద్ర నరకం అనుభవిస్తూవుంటే, స్నేహితులతో కూడా కారులో విందుకిపోతూ, బిచ్చగాళ్ళంటే ఏవగించు

కున్నానూ? నాతోడి జాతి అంతా అర్థవిహీనమయిన ఆచారాల్లోనూ, మూఢమతోద్రేక సిద్ధాంతాలలోనూ యిరుక్కుని మగ్గిపోతూవుంటే ఎనిమిది వుపన్యాసాలు యిచ్చి, ఆరు వ్యాసాలు రాశానూ? ఈ ప్రపంచమంతా ఒక లీల, యిదంతా మిథ్య-అనే ప్రతివారినీ ఖండించి, వారితో హోరాహోరీ వాగ్వాదం సలిపి, యిప్పుడు నేనూ ఆ మెట్టుమీదికే వచ్చి, వెనక్కి తిరిగిచూసుకుని బెంబేలు పడుతున్నానూ!!!

(భానుమతి కళ్లు చెమ్మగిల్తాయి. కంఠం బొంగురు పోతుంది.)

అరవింద: (భానుమతి ముఖంలోకి చూస్తూ) అదేమిటండీ, అంత బేలతనంగా ... ...

భానుమతి: ఏముంది, అరవిందా! నాకే కాని ఆదర్శమనేది ఒకటి లేకపోయింది ఏదో ఒకదాన్ని ఆదర్శంగా పెట్టుకోగానే కొంత త్యాగం చెయ్యవలసిన అవసరం కలుగుతుంది. ఒక తఫా సత్యాగ్రహోద్యమంలో చేరాలని వెర్రి ఆసక్తి పుట్టింది. సిల్కు చీరెలన్నీ అగ్నిహోత్రుడి పాలుచేసి ఖద్దరు చీరెలు కొందామనుకున్నాను. కాని పికెటింగు చెయ్యాలి; జైలుకి పోవాలి. జైలుకి పోవడం అంటే జంకు పుట్టింది. ఆ జంకువల్ల దేశానికి ఖద్దరుధారణ వల్ల పెద్ద ప్రయోజనం కలగ నేరదనే ప్రచారం మొన్నటినుంచీ ప్రారంభించాను. నిజానికి నేను చేసిన ప్రచారంలో నాకే నమ్మకం లేదు.

నేను సత్యాన్ని అసత్యానికి బలి యిస్తున్నానని హృద యంలోని ఒక మారుమూలనుంచి అంతర్వాణి పలుకు తూనే వుంది. ఆత్మచేసిన ప్రబోధాన్ని ఎన్నోసార్లు పెడ చెవిని పెట్టాను. ఆత్మని వంచించడానికి ప్రయత్నం చేశాను. అంటే నన్ను నేను మోసం చేసుకున్నాను. కాని, నా కానాడు తెలీదు - యిదంతా ముందుముందు తీరని అశాంతికి దారి తీస్తుందని. చుక్కాని లేని నావకి నష్టాల్లో సంభవించే గతే ఆదర్శంలేని జీవితానిక్కూడా ప్రాప్తిస్తుంది.

అరవింద : మీరు చెపుతున్న విషయాలలో వేటి తోనూ నాకు పేచీ లేదండీ. మీ Feelings కంటె Facts చెప్పండని కోరుతున్నాను.

భానుమతి : అంతర్వాణి ప్రబోధం అణచిపెట్టడం పదిహేనోఏట ప్రారంభించాను.

అరవింద : సందర్భం?

భానుమతి : (తెంపరితనంతో) ఇప్పుడన్నిటికీ తెగించే శాను. ఎవరు ఏవిషయం అడిగినా చెప్పేస్తాను. నిజం చెప్పేస్తాను,—నిష్ఠూరంగా వున్నానరే! మీదగ్గిర యిన్నాళ్ళనుంచీ దాచిన రహస్యం, అతి గూఢంగా హృదయ పేటికలో దాచుకున్న అమూల్యమయిన ఆవే దన, యిది ఒక్కటే......

అరవింద : (మొహంలో కొద్దిగా ఆతురతతో) చెప్పండి.

భానుమతి: నేను చిన్నత[illegible]
అతన్ని నేను ప్రేమిస్తున్నానని [illegible]
వివాహం అయిపోయింది. 'నేను యింకోరి భార్యని- అతన్ని ప్రేమించేందుకు నాకు హక్కు లేదు' అని చెప్పి గానే ఆ హక్కు ప్రతి ఆడదానికీ కావాలని సమాం మీద తిరుగుబాటు చేసి పోరాడాను. విడాకులు గురించి నేను ఎన్ని వ్యాసాలు రాసినా, ఎన్ని ఉపన్యాసాలు యిచ్చినా నన్ను ప్రేరేపింప జేసిన మహత్తరశక్తి నాలో లేదు; బయటవుంది. ఆ శక్తి నేటికి పద్దెనిమిది సంవత్సరాలకి పూర్వం దానిమ్మచెట్టునీడలో నుంచుని 'భానూ, ప్రపంచపు రీతి నీతులు తెలీక నువ్వు భ్రమ భ్రాంతులకా-వవుతున్నావు; నీ భర్త నిన్నేమీ అనలేదు; లోక జ్ఞానం వున్న ఏ భర్తా యిలాంటి సందర్భంలో నోరెత్తడు. ఈ బంధువులందరూ చూపే ఆదరణ కంటె మన హృదయంలోని పవిత్రతకే ఎక్కువ విలువ వుంది; ఒక్కసారి సమాజ నియమాల్ని ధిక్కరించు. అందరూ హడలి నోరు మూసుకుంటారు. రెండు జీవితాల భవిష్యత్తు నీ నిర్ణయం మీద ఆధారపడివుంటుంది' అన్న శంకరం పలుకులలో వుంది. అప్పటికి నాకు పెళ్ళి అయింది కాని, యింకా కాపరానికి రాలేదు.

అరవింద: (విచారం కనబరుస్తూ) ఎంత ట్రాజెడీ జరిగిందండీ!! ఇప్పుడాయన ఏమయారు?

భానుమతి: ఏమీ అవలేదు. ఉన్నారు. మొదట్లో

పది సంవత్సరాలూ 'ఏనాడో ఒకనాడు నువ్వే తిరిగి వస్తావు—ద్వారం ఎప్పుడూ తెరిచే వుంచుతాను,' అనేవాడు.

అరవింద : తర్వాత ?

భానుమతి : ఒకసారి ఉత్తరంలో రాశాడు - 'భానూ, నా బతుకంతా తాడు తెగిన గాలిపటంలా అయిపోయింది. జీవితశేషాన్ని ఒక ఉన్నతాదర్శం కోసం గడపాలని ప్రయత్నిస్తున్నాను. ఎవ్వరూ లేని ఏకాకిని నేను; అందరూ వున్న మర్యాదస్తురాలివి నువ్వు.' జాలేసింది. ఆ రాత్రి ఆలోచించాను—విడాకుల చట్టం శాసనమయే అదృష్టమే ఈ దేశానికి పడితే, నేను శంకరం దగ్గిరికిపోయి యథేచ్ఛగా జీవించగలనా అని. వొట్టి అబద్ధం. వృద్ధాప్యమయ్యాన్నం. నేను వెళ్లలేను. కొత్తగా పెంచుతున్న రామచిలుకల్నీ, ఇంగ్లీషు పద్దు చదువుతున్న అమ్మాయినీ, కుర్చీలూ బల్లలూ ఆసరాగా పట్టుకు నడిచే అబ్బాయినీ, నేను వేసిన విత్తుల్నీ నేను పెంచిన మొక్కల్నీ వదిలేసి శంకరం దగ్గిరికి వెళ్ళలేనని వేడితనం పోగొట్టుకుని ప్రశాంతంగా ప్రవహిస్తున్న నా రక్తం నిర్మొగమాటంగా చెప్పింది. జనాభా దేహం కోరికల పుట్ట అంటుంది. అది నిజంకాదు. మానసిక బాధతో చూస్తే దేహబాధ బహు స్వల్పమయినది. ఆ పదిసంవత్సరాల్లోనూ దేహం తన వాంఛలన్నీ తీర్చుకుంది. కాని, మనస్సో ?

అరవింద: నిజమే! మనస్సు దేహాన్ని శాసించ గలదు, కాని, దేహం మనస్సుమీద అధికారాన్ని చెలాయించ లేదు. వాస్తవంగా మనస్సుకే ఎక్కువ ప్రాధాన్యత యివ్వాలి. ఇన్ని సంవత్సరాలు మీరా వ్యామోహంలో ఎలావుండగలిగారూ? వ్యామోహానికి లొంబడిపోనైనా లొంబడిపోవాలి, లేదా, జయించనైనా జయించాలి. కాని, ఆ వ్యామోహానికి మీరిలా బందీ అయిపోవడం నేను సహించలేను.

ఇద్దరూ కొద్దికాలం మౌనంగా కూచుంటారు.

(నౌకరు ఉత్తరాలు తీసుకువచ్చి, అమ్మగారి చేతికిచ్చి వెళ్ళిపోతాడు. ఉత్తరాల్లో, ఒక వారపత్రికా, ఇన్సూరెన్సు కంపెనీనుంచి వచ్చిన ఒక రశీదూ, ఒక కవరూ వుంటాయి. భానుమతి కవరు చేతిలో పుచ్చుకుని అడ్రసు రాసినవారి దస్తూరీ పరిశీలిస్తూ వుంటుంది. కవరు చింప బోతూవుండగా గడియారం ఠంగు ఠంగు మంటూ పది కొడుతుంది. ఈ శకునానికి ఫలితం ఏమైవుంటుందా అన్నట్లుగా యిద్దరూ వెలా తెలా బోతూ గడియారం వంక చూస్తారు.

ఇంతలో అమ్మాయీ, అబ్బాయీ స్కూలుకి పోబోతూ సావిట్లోకి వస్తారు. అమ్మాయి పదిహేనేళ్ళ ఖులాసా పిల్ల. అబ్బాయి పన్నెండేళ్ళ అమాయకుడు. అమ్మాయిలో తల్లిపోలిక మూడుమూర్తులా కనిపిస్తుంది.

అమ్మాయి అరవిందని వుద్దేశించి "నమస్తే"

అంటుంది. అబ్బాయి అమ్మాయి అహంగ జాడల నమస్కరిస్తారు. ఇద్దరికి ప్రతినమస్కారం చేస్తుంది అరవింద.)

అరవింద: (భానుమతితో) చిన్నతనంలో మీరూ ఈ అమ్మాయి మాదిరిగానే వుండే వారనుకుంటాను.

భానుమతి కొద్దిగా సిగ్గుపడుతుంది.

అమ్మాయి: అమ్మ చిన్నతనంలో అచ్చంగా నాకు మల్లేనే వుండేదని నాన్నగారు అంటారు.

అబ్బాయి: కాని, కళ్లు మాత్రం నా కళ్ళండీ!

అమ్మాయి: కాదండీ, చెవులు మా తమ్ముడివండీ, కళ్ళు నావే! చూడండి, మా అమ్మవీ, వాడివీ కూడా గొప్ప చెవులు.

అబ్బాయి: కాదండీ, అక్కయ్య ఎప్పుడూ అబద్ధాలే చెపుతుంది. సన్నరాత్రి సినిమాలో చాక్లెట్లు అన్నీ తను తినేసి, నేను తిన్నానని నాన్నగారితో అబద్ధం చెప్పింది. అక్కయ్య వొట్టి అబద్ధాలకోరు.

అమ్మాయి: (అబ్బాయితో) వెధవ్వా - నువ్వే వొట్టి అబద్ధాలకోరువి! సరిగా, నా మీదికి తోస్తావెందుకు నిందలన్నీ!

అబ్బాయి: (అమ్మాయితో) అయినా, నువ్వో నేనో 'దొంగా-దొరా' చీట్లు వెయ్యి,— తెలుస్తుంది.

అరవింద లోనలో తను నవ్వుకుంటుంది.

భానుమతి: అమ్మాయీ, అదేమిటే చిన్నపిల్లలా దెబ్బలాడుతావ్ తమ్ముడితోను?

అమ్మాయి : చిన్నపిల్లని కానా ?

భానుమతి : పదిహేనేళ్ళు వచ్చినా ఇంకా చిన్న తనమా ? నీ యీడుకి నేను కాపురానికి వచ్చాను.

అమ్మాయి: ఉద్ధరించావ్ ! నాన్నగారూ మిస్సమ్మా పిల్లలు పుట్టేదాకా ఆడపిల్లలు చిన్నపిల్లలతో సమానమని చెప్పారు.

భానుమతి:(పిల్లల్ని గదమాయిస్తూ)స్కూలుకి పొండి. అప్పుడే పదిదాటింది.

అమ్మాయి. అబ్బాయి నిష్క్రమిస్తారు

అరవింద : ఆపత్రిక యిటుపడేసి, ఉత్తరం చదువుకోండి.

భానుమతి : పత్రికమాటకేంగాని, యువ్వాళ సంఘటనలన్నీ విచిత్రంగా జరుగుతున్నాయి,

అమ్మాయి తిరిగి ప్రవేశిస్తుంది.

అమ్మాయి: అమ్మోయ్, చెప్పడం మర్చిపోయాను. సింధురాష్ట్రంలో ఆడపిల్లలక్కూడా ఆస్తి పంచిపెట్టాలనే శాసనం వచ్చిందట కాదూ ?

భానుమతి : (విసుగ్గా) ఊఁ, వెళ్లు. స్కూలుకి వెళ్ళి చక్కగా చదువుకోక చట్టాలూ శాసనాలూ నీకెందుకు?

అమ్మాయి : నువ్వేకాదూ రోజూ పత్రిక చదవడం మంచిదని చెప్పావ్ !

భానుమతి : (కఠినంగా) ఊఁ, చెప్పాను. ముందు స్కూలుకి దయచెయ్యి.

అమ్మాయి కూనిరాగం తీస్తూ నిష్క్రమిస్తుంది

అరవింద : ఈ కాలపు ఆడపిల్లలు మనల్ని తలదన్నేట్టున్నారు.

భానుమతి : మా అమ్మాయి మరీ అల్లరిపిల్ల అవుతోంది.

అరవింద : అందరూ అంతేలెండి. మీనాళ్లే కొద్దిగా నయం.

భానుమతి : (సంభాషణ మారుస్తూ) ఈ ఉత్తరం శంకరం దగ్గర్నుంచి. లోపలి విషయాలు చదివేందుకు నాకు చాలా భయంగా వుంది.

అరవింద : ఏం, తరుచూ ఉత్తరాలు వ్రాస్తూవుండరా ఆయన?

భానుమతి : అంతంత తరుచుగా వ్రాయడు. ఏ ఆరు నెలలకో సంవత్సరానికో ఒకటి వ్రాస్తాడు. కాని, ఒక్కొక్క ఉత్తరం నాలో ఒక్కొక్క రకమయిన మార్పు తీసుకువస్తుంది. ఒకసారి రాశాడు: 'సర్వజన శ్రేయానికి సోపానమయిన ప్రజాస్వాతంత్ర్యం కోసం ఈ కటిక నేలమీద పడుకుని, ఇనుప వూచల వెనక యమయాతన అనుభవిస్తూవుండగా, నువ్వు కులుకుతూ సొగసు మిఠారిలా మెత్తటి దూది పరుపుల మీద ఎలా శయనించ గలుగుతున్నావ్! నీది గుండా, రాయా? పురుషజాతి దౌష్ట్యంలో అణిగిపోతున్న నీ స్త్రీజాతి ఆక్రందనా, దాస్య శృంఖలాలలో బంధీకృతమై

వున్న భారతజనని నిరంతర ఘోషా, ధనిక వర్గాల దౌర్జన్యంలో మగ్గిపోతూవున్న కార్మిక కర్షక సముదాయం చేస్తున్న దీనాలాపమూ నీకు వినిపించడంలేదూ?' ఆ ఉత్తరం నాలో తీసుకువచ్చిన సంచలనం అంతా యింతాకాదు. ఆరునెలలు నాగదిలో నేను ఒక్కతెనూ కటికనేలమీద పడుకున్నాను. రెండు సంవత్సరాలు నా భర్తకి దూరంగా మసిలాను. కాని, ఈ చిన్న చిన్న త్యాగాలు శంకరం చేస్తున్న త్యాగంలో ఎన్నోవంతు? నా ప్రేమకోసం అతను వివాహాన్ని త్యజించాడు. దేశం కోసం బంధువుల్నీ, ఆస్తినీ, స్నేహితుల్నీ త్యజించాడు. తను పడుతున్న బాధ అంతా నిష్ప్రయోజనమయినదని ఏ ప్రాచ్యవేదాంతో అతనికి నచ్చజెప్పితే, ఏ వింధ్యారణ్య ప్రాంతాలకో, ఏ పాపికొండలకో, ఏ హిమాలయప్రదేశాలకో - నాకింక ఈ జీవితంలో కనిపించకుండా పారిపోతాడేమో అని భయంవేస్తోంది.

చదవమన్నట్లుగా భానుమతి ఉత్తరం అరవింద చేతికి యిస్తుంది.

"భానూ, నేను జైలునుంచి వచ్చి ఇరవైరోజులైంది. ఈసారి ఆరోగ్యం పూర్తిగా చెడిపోయింది. గుండెలలో నొప్పీ, డొక్కలో నొప్పీ ఆరంభమయినై. మందు పుచ్చుకుంటున్నాను.

"జబ్బు తగ్గుతుందనీ, ఆరోగ్యం కుదుటబడుతుందనీ

డాక్టరు చెప్తున్నారు. కాని, బతకాలనే యిచ్ఛ నాలో చచ్చిపోతోంది.

"ఈమధ్య కొన్ని రోజులనుంచీ నిన్ను గురించిన మధుస్వప్నాలే నన్ను అనుక్షణమూ బాధ పెడుతున్నాయి. నిర్మాణకార్యక్రమ సందర్భంలో మనవూరు వెళ్ళినప్పుడు ఏ చెట్టునీడని మన ఆఖరు సంభాషణ జరిగిందో, ఆ దానిమ్మ చెట్టుకోసం వెతికాను. కనిపించలేదు. కాలవాహినిలో కలిసి పోయిందనుకొంటాను.

"ఈఏడు ఆస్యూమ్యు స్కూలుఫైనలు పరీక్షకి వెళ్తోందని తెలుసుకుని, చాలానంతోషించాను. మనం చేసిన తప్పులే మన పిల్లలుకూడా చెయ్యకుండావుండేటట్లు చూడవలసిన బాధ్యత మన మీద వుంది.

"పద్దెనిమి దేళ్లు గడిచిపోయినతర్వాత ప్రణయబీజాలు అకారణంగా వాటంతటవే మొలిచి నన్ను నిష్కారణంగా వ్యాకులపరచడం చాలా వింతగావుంది. ఒక్కొక్కప్పుడు తారని తీసుకుపోయిన శశాంకుడూ, సీతని ఎత్తుకుపోయిన రావణుడూ, రుక్మిణిని దొంగిలించిన కృష్ణుడూ గ్యాపకం వస్తారు. అలాగే నిన్నుకూడా - నువ్వు ఏ లెక్చర్ యిస్తున్నప్పుడో, ఏ క్లబ్బుకి వెళ్తున్నప్పుడో—అమాంతం ఎత్తుకు పారిపోవాలనిపిస్తుంది. ఉత్తరక్షణంలో సంఘమూ, సాంప్రదాయమూ, న్యాయమూ, ధర్మమూ 'నీకు మతిభ్రమత కలగడం లేదుకదా ?' అని అడుగుతాయి.

"ఒక్కొక్క రోజున వెన్నెలలో కూచుని దానిలో కరిగిపోతే బావుంటుందని భ్రమిస్తాను. ఇంకొక్క రోజున చల్లదనమూ, చంద్రుడిశోభా, ప్రకృతిలోని సౌందర్యావస్థా రేకెత్తించే కోర్కెలలో మండే ఈ వస్తిష్కం ఫెడేల్ మంటూ పగిలిపోతే హాయిగా వుంటుందని అనుకుంటాను.

"జీవితంలో ఫలవంతమయిన కాలమంతా గడిచి పోయింది. యవ్వనమంతా గడిచిపోయింది; భూవానిర్మిత మయిన ఆశాసౌధం మాత్రమే మబ్బుల్లో కనిపిస్తోంది. 'దేశ స్వాతంత్ర్యానికి ఆహుతి అయిపోయిన యువకులలో నేనుకూడా ఒకణ్ణి' అనే సంతృప్తి తప్ప ఈ జీవితం మరేం కొట్టి సంతోషాన్ని నాకివ్వలేక పోయింది.

"నువ్వు వచ్చి ఈ కుటీరాన్ని శోభామయంగానూ, నా హృదయాన్ని ప్రేమమయంగానూ చేస్తావనే ఆశాకిరణం దృష్టికి అగోచరంగా వుంది. కల తెల్లారిపోతోంది.

"ఇంకా ఎందుకు నేను ప్రేమోన్మాదానికి బానిసనై వుంటున్నానో తెలుసుకోలేని అసహాయ స్థితిలో వున్నాను.

"వీలు వుంటే ఒక్కమారు వచ్చి నన్ను చూసి పో.

నీ

శంకరం."

అరవింద ఉత్తరం చూసి భానుమతి వంక

చూస్తుంది. భానుమతి ముఖం వివర్ణమై వుంటుంది. కళ్ళల్లో అర్థం లేదు. కంటిలో నీరు లేదు.

భానుమతి : అరవిందా, ఇక నేను వెళ్తాను. 'తన్ను చూసి పో' అని రాశాను. పోను. ఇంక యిక్కడికి రాను. అక్కడే వుండిపోతాను.

అరవింద : తొందరపడకండి. సావధానంగా ఆలోచించి నిశ్చయానికి రండి

భానుమతి : పద్ధెనిమిదేళ్లు ఆలోచించాను. ఇంకా ఆలోచించాలి ?

చంద్రశేఖరం ప్రవేశం. వయస్సు నలభై. ఫుల్ సూటులో వుంటాడు. హాట్ చేతిలో పుచ్చుకుని, "గుడ్ మార్నింగ్ మిస్ అరవిందా!" అంటాడు.

అరవింద : వెరీ గుడ్‌మార్నింగ్.

చంద్రశేఖరం : భానూ, సాయంత్రం అయిదింటికి రామారావుగారింట్లో టీపార్టీ వుంది. ఆహ్వానం వచ్చిందా? ......ఇవ్వాళ నీచేత వీణ వాయించి తీరుతారు. మిసెస్ రామారావు 'యివ్వాళ భానుమతిచేత ఎలాగో అలా వాయించి తీరుతాను' అని పట్టుపట్టింది.

అరవింద భానుమతి మొహంలోకి చూస్తుంది. భానుమతికి ఈ పలుకులు వినిపిస్తున్నట్లు తోచదు.

భానూ, తప్పదు. సిద్ధంగా వుండాలి. మధ్యాహ్నం కొద్దిగా సాధన చెయ్యి.

భానుమతి : నేను వెళ్లిపోతున్నాను.

అరవింద నాలుక కరుచుకుంటుంది. చంద్రశేఖరానికి అర్థంకాదు.

చంద్రశేఖరం : ఏమిటి?

భానుమతి : నేను వెళ్ళిపోతున్నాను.

చంద్రశేఖరం : ఎక్కడికి?

భానుమతి : చెప్పను.

చంద్రశేఖరం : కవిత్వమా? (వెకిలిగా నవ్వుకుంటూ లోపలికి పోతాడు.)

అరవింద : మీరు తొందర పడుతున్నారేమో! మీకు శంకరం మీద అమోఘమయిన ప్రేమ వుండవచ్చు, కాని, అందుకోసం సంఘం యిస్తున్న ఆదరణా, మర్యాదా, ఆశ్రయమూ చేతులారా ఎందుకు పోగొట్టుకుంటున్నారో నాకు అవగాహన మవడం లేదు. దూరాలోచన లేకుండా చేసిన పని అని తర్వాత పశ్చాత్తాప పడతారేమో! సులువుబలువులు ముందే యోచించండి.

భానుమతి : శంకరాన్ని చూడకుండా, శంకరానికి నా దగ్గిర్నుంచి ఏం కావాలో ఎంత కావాలో యివ్వకుండా ఒక్క క్షణం వోపిక పట్టలేను. నామనస్సు గుర్రంలా పరిగెత్తుతోంది. శంకరం దగ్గిర ఎలాగో అలా తక్షణం వాలాలి.

అరవింద : మీ ప్రణయోన్మాదం నాకు అర్థమవుతోంది. స్వేచ్ఛకోసం తిరుగుబాటు చేసినవిప్లవ శక్తుల్ని

మీరు పద్ధెనిమిదేళ్లు దౌర్జన్యంతో అరికట్టారు. తిరుగుబాటు శక్తులు విజృంభించి దౌర్జన్యపిశాచాన్ని కబళించేశాయి. స్వాతంత్ర దేవత నృత్యగీతాలు సలుపుతోంది. ఆ జయ జయధ్వానాలు మంగళప్రదమయినవి. మీరు భయపడకండి. ఒక కొత్త వెలుగును మీరు చూడబోతున్నారు. ఒక కొత్తకాంతి మీ ఆలోచనలకి జీవం పోస్తుంది. నేను చెప్పేది మీకు కంటకంగా తోచవచ్చు; కాని, నేను మీ శ్రేయస్సుని లక్ష్యంగా చేసుకుని చెప్తున్నానని నమ్మండి. సంఘం ఒక పెద్ద వల; దానికి తెలిసిన చేపలెన్నో చక్కగా తప్పించుకుని స్వేచ్ఛా విహారాలు సలుపుతున్నాయి. మీరు పదిహేనేళ్ళనుంచి విడాకులగురించి సంఘంతో పోరాడుతున్నారు. దాని అవసరాలూ, ఆవశ్యకతా, లాభాలూ మీరు ఎన్నోసార్లు సమాజానికి నచ్చజెప్పారు. సమాజం ఏమంది, ఏం చేసింది? మీరు చెప్పిన రీపార్టీలకి చప్పట్లు కొట్టింది; జోక్సుకి నవ్వింది; విషయానికి 'చూదాం లే!' అన్న ధోరణిలో వూరుకుంది. సమాజం మిమ్మల్ని ఎలా జోకొట్టిందో, మీరూ సమాజాన్ని అలాగే జోకొట్టి, బుజ్జగించండి. కుక్కకాటుకు చెప్పుదెబ్బ. మీ ఆత్మే మీకు సాక్షి.

భానుమతి: మీరు చాలా ప్రమాదకరమయిన పద్ధతి చెప్తున్నారు. అది నా అశాంతిని వృద్ధి చేస్తుంది.

అరవింద : చెయ్యాదని నా విశ్వాసం. ప్రయత్న లోపం మాత్రం చెయ్యకండి.

నౌకరు ఒక టెలిగ్రాం తీసుకువచ్చి అమ్మగారికి యిస్తాడు. "ఎక్కణ్ణుంచి?" అంటూ ఆతురతలో విప్పుతుంది భానుమతి. అరవింద టెలిగ్రాం భానుమతి చేతిలోనుంచి లాక్కుని అప్రయత్నంగా 'Shanker Died.-- Dr. Sundaresan." అని చదువుతుంది.

భానుమతి : (విహ్వలంగా) శంకరా... ...(కళ్ళల్లో వెర్రి చూపుకనిపిస్తుంది. నుంచుంటుంది. అరవిందకూడా నుంచుని, తుపానుగాలికి అల్లలాడే చెట్టులా కదులుతున్న భానుమతి రెండు భుజాలూ పట్టుకుంటుంది)

పో... ... ...యూ... ... ...డా !!!!! సగం నుంచున్న భానుమతి కనుకొలకుల్లో నుంచి నీటి ముత్యాలు రాలుతూ వుండగా, మొదలు తెగిన అరటి చెట్టులా కింద పడిపోతుంది.

(తెర)

(రచన : మే—1941)

14581